

JEAN-CLAUDE GRUMBERG

KREJČOVSKÁ DÍLNA

Přeložil: JIŘÍ ŽÁK

LEON

PRVNÍ ŽEHLIČ

JEAN, DRUHÝ ŽEHLIČ

MAX

PRVNÍ MECHANIK

DRUHÝ MECHANIK

DÍTĚ

HELENA

SIMONA

PANÍ LAURENCE

GISELA

MARIE

MIMI

1. OBRAZ ZKOUŠKA

Časné ráno roku 1945. Simona sedí na krajíčku vysoké stoličky, zády k divákům, a pracuje. U druhého stolu stojí Helena - šéfová - a rovněž pracuje. Občas pohlédne na Simonu.

HELENA   Je vidět, že umíte vzít za práci. Mám z vás radost...

SIMONA   Musím si zase zvyknout...

HELENA   To přijde samo. *(Ticho. Obě pracují. Na Simoně je vidět, že ji práce trochu unavuje)* Natáhněte si nohy a udělejte si pohodlí. Sedíte moc na kraji, odpoledne vás budou bolet záda.

SIMONA *(snaží se posadit se pohodlněji. Pak zamumlá:)* Děkuji, madam. *(ticho)*

HELENA Mou sestru ve třiačtyřicátém taky zatkli...

SIMONA Vrátila se?

HELENA Ne... Bylo jí dvaadvacet.

SIMONE Ještě se všichni nevrátili... Trvá to dlouho...

HELENA Už jsme na ni přestali čekat... *(ticho)* Měli jste svou vlastní dílnu?

SIMONA Ano. Dělali jsme v ní sami s manželem. Jen na sezónu jsme přibírali jednu šičku... Minulý měsíc jsem musela prodat šicí stroj. Už bychom ani neměli na čem šít... Neměla jsem ho prodávat, ale...

HELENA Šicí stroj se vždycky hodí...

SIMONA *(přikývne)* Neměla jsem ho prodávat... Ale nabídli mi za něj uhlí a...

Ticho.

HELENA Máte děti?

SIMONA Ano, dva chlapce.

HELENA Jak staré?

SIMONA Deset a šest.

HELENA   Jako schůdky... Tak se to říká, ne?... Já děti nemám...

SIMONA   Jsou docela samostatní. Starší se stará o mladšího. Byli na venkově ve svobodné zóně. Když je přivezli zpátky, ten mladší se pořád schovával a nechtěl se na mě ani podívat. Starší mu musel vysvětlit, kdo jsem. Říkal mi paní...

Směje se. Vstoupí Gisela. Na okamžik se zarazí u dveří, na které žehlič větší vyžehlené šaty. Vedou do šatny pro dělníky. Gisela si sundá kabátek, pověsí ho, vezme si plášť a jde na své místo. Kývne na pozdrav Simoně a Heleně..

HELENA   *(představuje je)* Paní Gisela... Paní Simona. Bude u dodělávek.

Gisela přikývne. Pak se usměje na Simonu a pustí se do práce. Vstoupí paní Laurence a vzápětí za ní Marie. Obě pozdraví paní Helenu:

LAURENCE a MIMI   Dobrý den, paní Heleno...

Odloží si kabáty a vezmou si pláště. Marie se ani nestačí zapnout a už se pouští do práce. Paní Laurence si naopak dává na čas. Stáhne si dokonce i ponožky a nazuje pantofle... Pak pomaličku dojde na své místo přímo naproti Simoně. Posadí se na vysokou stoličku zády k oknu. Helena je všechny opět představí. Simona se na každou z nově příchozích usměje. Pak všechny čtyři mlčky pracují. Helena stojí u stolu a zručně stehuje přední díl dámské vesty. Občas vrhne pohled na ostatní dělnice. Vběhne Mimi.

GISELA   Zase jsi vstávala levou nohou?

Mimi si obléká plášť a přitom udělá gesto, které má znamenat: Ani se neptej! Helena ji představí:

HELENA   Slečna Mimi... Paní Simona...

Simona se na Mimi usměje. Mimi k ní obřadně napřáhne ruku. Simona zapíchne jehlu do látky a stiskne Miminu ruku, přičemž překáží Marii. Ta našťvaně zabručí. Mimi na ni pohrdavě pohlédne, ale neřekne ani slovo. Jakmile začne pracovat, paní Laurence od ní odtáhne svou stoličku a řekne jí:

LAURENCE   Jednou mi vypíchnete oko...

Mimi se na ni ani nepodívá a pracuje. Ticho. Gisela si začne potichu prozpěvovat.

HELENA   Dneska máte nějakou dobrou náladu, paní Giselo.

GISELA   *(překvapeně)* Já? Nemám. Proč?

HELENA   Protože si zpíváte.

GISELA   Já? Nic takového nedělám. Na zpívání nemám ani pomyšlení. Hlavně ne v téhle době...

Hned má v očích slzy. Mimi a Marie se na ni podívají a vyprsknou smíchy.

LAURENCE   *(chvíli pozoruje Simonu, jak pracuje)* Pracovala jste s těžkou konfekcí? *(Simona přikývne)* To je hned vidět. Máte jistou ruku...

Ze dveří vedoucích do sousední dílny najednou vystrčí hlavu šéf Leon. Dvakrát velmi silně vykřikne a pak zase zmizí:

LEON   Heleno! Heleno!

Všechny dělnice sebou leknutím trhnou a pak se dají do smíchu. Helena vzdychne. Z vedlejší místnosti je slyšet Leonův hlas (mluví do telefonu?). Je slyšet i rachocení strojů. Paní Laurence se drží za hrud' a potřásá hlavou. Simona, která se lekla spolu s ostatními, se teď srdečně směje. Mimi napodobuje

vrčícího a štěkajícího psa. Helena odejde do vedlejší dílny a zavře za sebou dveře. Je slyšet její hlas, který se pomalu vzdaluje.

- GISELA To to pěkně začíná... Jestli takhle řve už od rána...
(nedokončí větu)
- LAURENCE Něco se semele...
- SIMONA Takový je vždycky?
- LAURENCE Pan Leon? Vy jste ho ještě neviděla? Tak to vás čeká pěkné povyražení...
- MIMI *(chraptivým, skoro neznělým hlasem)* Já mu to řeknu.
- LAURENCE Co?
- MIMI Řeknu mu to.
- LAURENCE Ale co?
- MIMI *(pořád tím chraptivým hlasem, kterým bude mluvit až do konce obrazu)* Co jste povídala o panu Leonovi. Řeknu mu to.
- LAURENCE *(bere si ostatní za svědky)* To snad není pravda! Ta holka je praštěná! Co jsem řekla tak strašného? No, co jsem řekla? *(Mimi si mlčky hladí krk. Marie se dusí smíchy. Laurence ji zdrtí pohledem)* A vy se tomu ještě smějte!
- MARIE Ale to ten její hlas... *(vyprskne. K Mimi)* To ten tvůj hlas...

MIMI *(drží se za krk)* A ty z toho máš srandu? Ty máš srandu z mého bolavého krku? *(Marie přikývne. Mezitím Gisela poradí Simoně, aby změnila místo a postavila se blíž k oknu, mezi ní a paní Laurence „kvůli světlu“.* Simona jí poděkuje a vymění si místo. Gisela jí pomůže přenést věci. Simona se teď ocitne naproti Mimi. Mimi ji zaregistruj a řekne jí) Hlupáci se vždycky smějou lidskému neštěstí. Marie jí za ty „hlupáky“ poděkuje úklonou.

GISELA Lidi se musí smát. Aspoň zapomenou, že mají hlad...

Mimi kašle. Simona sáhne do kabelky a vyndá z ní krabičku větrových bonbonů a nabídne jí jeden.

SIMONA Je to dobré na krk...

MIMI *(si vezme)* Díky... *(Simona podá krabičku ostatním. Marie čte, co je na ní napsáno)* Větrové bonbony uklidňují kašel a osvěžují dech.

GISELA *(k Simoně)* To se hned pozná ženská s dětmi... *(Simona přikývne)* Kolik?

SIMONA Dvě.

GISELA Spousta starostí, co?

MIMI *(skočí ji do řeči)* Proč tys nám nikdy nenabídla bonbóny? Ty jsi přece taky matka od rodiny, ne?

GISELA Já bonbóny nekupuju ani svým vlastním dětem, tak snad nechceš, abych je schválně kupovala pro tebe.

MIMI Chci. Udělala bys mi tím radost... Ještě jsi nám nikdy nic nenabídla.

Gisela uraženě zmlkne.

LAURENCE *(k Mimi)* Udělala byste líp, kdybyste šla dneska domů. Odpočínáte si trochu hlasu... *(Mimi se ušklíbne a začne si prozpěvovat. Laurence pokračuje)* Já to s vámi myslím dobře... No, ale jestli si myslíte, že se tady bez vás neobejdeme... *(ticho)* Jeden den odpočinku by vám určitě přišel k duhu... *(Mimi si pomaličku přitáhne svou stoličku k Laurence, takže jí opět začne překážet. Laurence zmlkne, odstrčí svou stoličku a řekne velmi důstojně)* Určitě by vám nic neudělalo, kdybyste mi nechala trochu životního prostoru!

GISELA A MARIE *(společně)* Drahoušku...

MIMI *Co říká?* *(Laurence odloží došitou vestu, vstane a odejde. Mimi se pokouší za ní křiknout)* Dneska utekla dřív než obvykle. Potřebovala by instalatéra, aby jí zaletoval pusou...

Ale hlas se jí zlomí. Chytí se za krk a rozkašle se. Simona vyndá krabičku bonbónů a nabídne jí, ale Mimi gestem odmítne.

GISELA *(suše k Simoně)* Radši si je schovejte pro děti.

MARIE *(bouchá Mimi do zad)* Ke jsi nastydla?

MIMI *(pokrčí rameny)* Nevím... Včera večer jsem byla tancovat a vrátila jsem se celá mokrá.

GISELA Copak v noci přšelo?

MIMI *(zavrtí hlavou)* Spadla jsem do strouhy. *(Marie se dá do smíchu)* Jen se směj! Jen se směj!... Byla jsem s kamarádkou Huguettou...

GISELA To je ta tlustá?

MIMI Není tak tlustá.

GISELA Huguetta? Copak to není ta, které říkáš tlustá kráva?

MIMI *(kývne)* Je. Ale to neznamená, že je tlustá. Jenom tak působí. Včera jsme byly spolu tancovat. Sundala jsem si boty a pak jsem je nemohla najít...

Marie se dusí smíchy. Simona se také začíná smát.

GISELA Ty jsi ztratila boty?

MIMI Museli mi je ukrást nebo co...

GISELA Když chceš dneska tančit, musíš se zout?

MIMI Swing... Když chceš tančit swing, tak ano... Takoví dva milí Američani se nabídli, že nás doprovodí. Jeden mě nesl v náručí, abych si neumazala nožičky. Jenomže pak se mě na něco zeptal a já mu moc nerozuměla, tak jsem zavrtěla hlavou a kámoška taky zavrtěla hlavou. No a ten chlápek mě z ničeho nic pustil do strouhy. Byla jsem celá mokrá. Huguetta a oba Američani si pak ze mě začali dělat srandu, tak jsme se pohádali *(čím dál tím víc ji škrábe v krku, takže skoro nemůže mluvit)* A ráno jsem se probudila a skoro jsem nemohla mluvit...

Gisela, Marie a Simona se smějí.

LAURENCE *(se vrátí a sedne si na svoje místo)* To se smějete mě?
(Gisela, Simona a Marie zavrtí hlavou a smějí se čím

dál víc. Laurence se obrátí k Simoně, která se ze slušnosti pokouší přestat se smát) Rychle jste se přizpůsobila. Ale to nevadí, já jsem zvyklá.

GISELA *(k Laurence) Neřekli jsme o vás ani slovo...*

MIMI *(ke Gisele) Jen neříkej... To není hezké lhát, když jsme se o ní bavili... (Simona drží v ruce kapesník. Přestane pracovat, otírá si oči a omlouvá se, že se pořád ještě směje. Mimi pokračuje) Já tomu Ameríkánovi prostě nerozuměla. Huguetta mi řekla, že jsem měla kývnout (vysloví větu „po americku“)*

MARIE Byli opilí nebo co?

GISELA Vrátila ses celá mokrá a bosá?

MIMI *(ted' se směje i ona) Blůzka se mi přilepila na tělo... Ta zasraná buničina se úplně srazila...*

Všichni se znovu smějí, s výjimkou Laurence, která se ostentativně tváří vážně. Pak se pomaličku vrací klid.

GISELA Jak můžeš chodit každý večer tancovat!

MIMI Nechodím každý večer. Byla jsem včera...

MARIE *(k Simoně) Taky chodíte tancovat?*

Simona se smíchem zavrtí hlavou.

GISELA Vždyť přece říkala, že má děti.

MARIE A když má někdo děti, tak nesmí chodit tancovat?
(*Gisela podrážděně zavrtí hlavou*) Může přece chodit s manželem, ne?

SIMONA (*jen aby tu diskusi ukončila*) Teď tancovat nechodím.

GISELA No vidíte!

MARIE A předtím jste chodila?

SIMONA Občas ano...

MARIE Vašemu manželovi se to nelíbí?

SIMONA (*po kratičkém zaváhání*) Není tady. Odvezli ho do koncentráku.

Krátká pauza.

MIMI (*pokračuje svým chraptivým hlasem*) Když na to teď myslím, ten Amerikán byl ksindl... Možná to byl on, kdo mi štípl ty lodičky...

GISELA Neměla sis je zouvat... Nikdy....

MIMI (*skočí jí do řeči*) A ty jsi někdy chodila tancovat?

GISELA Samozřejmě.

MIMI Fakt?

GISELA Když jsem byla mladá...

MIMI Ty jsi byla někdy mladá? Fakt?

GISELA Každopádně já bych s žádným vojákem tancovat nešla.

MIMI Proč, když to není Skopčák?

GISELA Němci by určité věci nikdy neudělali... *(otočí se k Simoně)* Promiňte, ale chci říct, že Američani jsou někdy... *(zarazí se)*

MIMI *(po pauze)* Tak to vyklop. Dělej, řekni nám všechno...

LAURENCE Co jste chtěla říct, paní Giselo?

GISELA Nic, nic...

LAURENCE *(smířlivě)* Radši byste tu viděla Němce než Američany?

GISELA To jsem neřekla. Nic takového mi nepodsouvejte...

LAURENCE Já mám na mysli jen jejich chování, samozřejmě.

GISELA Ano, možná je to otázka korektnosti, to jsem měla na mysli, tak jsem to chtěla říct...

MIMI Takže bychom je měli poprosit, aby se vrátili? Frickové ti chybí?

Pohrdavě zapíská. Gisela pokrčí rameny. Ticho.

LAURENCE   Když tady Američani nebyli, tak jsme se modlili, aby už přišli. A když tady konečně jsou, tak se modlíme, aby zase rychle odešli.

MIMI   Mluvte za sebe. Mně nevadí, pokud mi ovšem nečmajznou lodičky a nehodí mě do vody...

LAURENCE   Myslím, že jim chybí trochu...

MARIE   Vás nějaký Američan urazil, paní Laurence?

Mimi zařve smíchy. Laurance pokrčí rameny. Dveře se otevřou. Objeví se Helena a zavolá:

HELENA   Paní Simono, pojd'te sem, prosím. *(Simona vstane, odloží rozdělanou práci. Helena na ni křikne)* Vezměte si to s sebou...

Helena zmizí. Simona je rozčilená.

GISELA   Už jste mluvili o penězích? *(Simona zavrtí hlavou)* Nenechte se obalamutit.

MARIE   *(zašeptá, když jde Simona kolem ní)* Dávejte si pozor, má nenechavé ručičky...

Simona odejde.

LAURENCE   *(k Marii)* Co jste to říkala?

MARIE   Kdy?

LAURENCE   Říkala jste něco o ručičkách...

MARIE   Říkala jsem, že má nenechavé ručičky.

LAURENCE   *(po chvíli)* Tomu nerozumím.

Marie pokrčí rameny.

GISELA   Ale je celkem fajn.

MARIE   *(podrážděně)* Je. Ale i tak...

Pauza.

MIMI   *(k Marii)* Ona taky...

MARIE   Co?

MIMI   *(ukáže na Simoninu stoličku)* Ona taky...

MARIE   Ona taky co?

Mimi naznačí, že má Simona velký nos.

MARIE   Nebud' blázen.

MIMI   Uvidíš!

MARIE   Já si myslím, že není...

MIMI   Já je poznám. Je to snadné. Prostě je poznám...

Marie pokrčí rameny.

GISELA Ale je moc hodná.

MIMI No ne! Dneska ráno jsou na ni všichni hodní...

GISELA Líbí se mi, to je všechno.

MIMI Mně se taky líbí... Ale to neznamená, že není...

LAURENCE Divně se směje.

Pauza.

GISELA V poslední době asi neměla často příležitost se zasmát, chudinka. Když ji postihlo všechno to neštěstí...

MIMI No a co? Každého z nás postihlo nějaké neštěstí. Mě například ukradli lodičky...

GISELA *(s výčitkou k Marii)* A ty se jí ještě zeptáš, jestli její manžel rád tančí!

MARIE Jak jsem to asi mohla vědět?

LAURENCE Jsou věci, které člověk vycítí...

Marie došije svůj díl, odloží ho a rozhlédne se. Je rozzlobená.

MARIE Už nemám co dělat!

GISELA Tak si pro něco zajdi.

MARIE *(ani se nehne)* To není moje starost...

GISELA Takže radši tady budeš sedět s prázdnýma rukama, než abys pohnula zadkem?

MARIE Kdybych to udělala jednou, musela bych to pak dělat pořád... Víš, proč mi chybí práce?

Simona se vrátí a posadí se zpátky na své místo.

GISELA *(se k ní otočí)* Tak co?

SIMONA Nic. Myslím, že bude všechno v pořádku.

LAURENCE Dohodla jste se s ním? *(Simona na ni nechápavě pohlédne)* Získala jste všechno, co jste chtěla?

SIMONA Ano. Choval se ke mně úplně normálně...

GISELA Uvidíte, všechno bude fajn. Tady je práce na celý rok...

MARIE *(čím dál rozzlobenější)* Teď je dost práce všude.

GISELA Právě! O důvod víc: tady taky!

MARIE Jak se vám líbil náš opičák?

SIMONA Normální... Připadal mi normální...

MIMI *(k Simoně)* Dělejte větší stehy, aby se pak mohly líp vypárat. Musíte je trochu prodloužit, jinak...

HELENA *(která právě vstoupila. K Mimi)* Vy umíte vždycky každému dobře poradit, že, slečno Mimi?

MIMI *(se dá do smíchu)* Vůbec jsem vás neslyšela přijít, paní Heleno. Musíte si do práce brát dřevěné podpatky a ty gumové si nechte na neděli.

MARIE Paní Heleno, došla jsem svůj díl a...

Vstoupí Leon. Je velmi nervózní.

LEON *(k Heleně)* Už jsi jim to řekla?

HELENA Ne. Zrovna jsem přišla...

LEON Tak na co čekáš?

HELENA *(vzdychne)* Chtěla jsem. Říkám ti, že jsem zrovna přišla...

GISELA Co se stalo, pane Leone?

LEON Ona vám to řekne sama. Ona vám to řekne sama...

A odejde.

HELENA *(volá za ním)* Když už jsi tady, tak jim to řekni ty!

LEON *(z vedlejší místnosti)* Když jsem tě prosil, abys jim to řekla, tak jsem to nedělal proto, abych jim to musel říkat já...

HELENA *(začne uklízet a přitom říká šičkám)* Nedodali nám látku, kterou nám měli přivézt, takže pan Leon nemá co stříhat... Mechanici už odešli... Takže dodělejte to, co máte v ruce a pak běžte domů.

MARIE *Cože? (Helena už je pryč)* Co to říkala?

GISELA No tohle... Co budu odpoledne dělat?

MIMI Půjdeš pěkně domů za mužíčkem...

GISELA Jestli si myslíš, že jsi vtipná...

MARIE Slyšeli jste to? Nedodali mu látku a my to odskáčeme! Je mu úplně jedno, že jsme sem museli přijít nadarmo! Já jsem musela jet přes celou Paříž! Běžte domů! To teda je organizace práce!

LAURENCE *(vstane, odloží nůžky do pouzdra a pouzdro strčí do šuplíku)* Tak já jdu, dámy.

Marie a Mimi vyjdou za ní. Drží se v podpaží. Marie se pořád vzteká a Mimi ji napodobuje. Gisela a Simona zůstanou sedět a mlčky dodělávají svou práci.

2. OBRAZ PÍSNÍČKY

Je krátce před polednem v roce 1946. Všechny šičky jsou v dílně. U vedlejšího stolu stojí žehlič a žehlí. Giselu bolí hlava, proto si bere prášek.

MIMI Co je ti?

GISELA Bolí mě hlava.

SIMONA   Ještě, že tě nebolí nohy.

Gisela se pokouší spolknout prášek. Snaží se o to několikrát.

MIMI   Nejde to? (*Gisela zavrtí hlavou a napije se vody*) Máš v krku moc malou díru.

Marie se zasměje.

GISELA   Ještě ty začínej, prosím tě...

MARIE   To už se nemůžu ani smát?

GISELA   Můžeš, ale ne pořád.

MARIE   Když ty mě k tomu pořád nutíš.

GISELA   Já bych tě chtěla vidět na svém místě.

Zase začne pracovat.

MIMI   Nesmíš na to myslet.

GISELA   Já na to nemyslím. Říkám ti, že mě bolí hlava...

MIMI   Radši nám něco zazpívej. Aspoň přijdeš na jiné myšlenky. (*Všichni začnou Giselu prosit, ale ta jen mlčky vrtí hlavou*) Nebuď bábovka...

GISELA   Nemám chuť zpívat.

MIMI   Udělej to pro mě, zlato...

LAURENCE   Ona se ráda nechává prosit...

GISELA   Tak zpívejte vy.

LASURENCE   Já kdybych měla tvůj talent...

GISELA   Nemažte mi med kolem pusy...

MIMI   *(zanutuje)* Kdybych měla dva velké volky, nebyla bych tady... No tak... *(pokračuje)* Kdybych měla dva velké bílé...

GISELA   Kdybych měla dva velké volky, nebyla bych tady... *(pauza)* Řeznictví budou tři dny v týdnu zavřená...

LAURENCE   Jak pro koho. Když je vepředu zavřeno, musíte jít zezadu...

MIMI   *(zpívá)* Zepředu a zezadu
                                  smutně jako vždycky
                                  Bez něhy se miluju
                                  Jen ne romanticky

Zatímco Mimi zpívá, Gisela pokračuje v rozvíjení svých myšlenek.

GISELA   Je pravda, že v některých krámech mají všeho dost.

LAURENCE   Mají, jenomže ne pro všechny...

GISELA   To by mě zajímalo, jak to ty lidi dělaj...

MARIE   Nemohly byste mluvit o něčem jiném?

GISELA   Já bych tě chtěla vidět...

MARIE   Copak pro mě to neplatí?

GISELA   Ty nemáš děti!

MARIE   No a co? Paní Laurence taky ne... Mimi taky ne...

GISELA   Je to všechno snadnější, když je člověk mladý...
(*krátká pauza*) Dneska je míň chleba než ve
třiačtyřicátém...

SIMONA   Jejich chleba není moc dobrý...

GISELA   To bych neřekla. Mají velké zásoby...

SIMONA   Dobrý chleba nebyl ani předtím.

GISELA   Ano, jenomže to aspoň byla válka...

Pauza.

LAURENCE   Poradte mi, co mám vařit v sobotu. Aby to bylo dobré
a abychom se z toho všichni pořádně najedli...

MIMI   Udělejte si býčí koule...

LAURENCE   Dejte pokoj...

MIMI   Jsou dobré a najíte se jich...

LAURENCE Bude nás osm. Manžel pozval...

MIMI *(skočí jí do řeči)* Tak kupte čtyři páry.

Pauza.

GISELA Vy si nemusíte dělat starosti. Váš manžel se přece...

LAURENCE Co můj manžel?

GISELA Váš manžel se přece vyzná, nebo ne?

LAURENCE Má stejná práva jako všichni ostatní... Stejná práva...

Gisela chce ještě něco dodat, ale pak se zarazí, vzdychne a skloní hlavu k práci. Ticho. Gisela dál pracuje a přitom docela mechanicky začne sama pro sebe potichu zpívat. Mimi gestikuluje na ostatní a pak začne Giselu parodovat. Gisela přestane jako když utne. Další ticho.

MIMI No tak, Giselo, drahoušku... Gisou? Pokračuj...

GISELA Ty si myslíš, že nevidím, že si ze mě děláš legraci?

MIMI Jenom jsem se snažila zpívat druhý hlas, aby to bylo hezčí.

GISELA Díky.

Všechny ženy na ni znovu naléhají. Gisela jejich naléhání mlčky odolává.

MIMI *(navrhne)* Gisou, všechny se otočíme, abychom tě nerozptylovaly. Dokonce i žehlič se otočí. Ano? Srdíčko, otočíš pěkně hlavičku? Nebudeš se dívat na

umělkyni vid'?' No tak, holky, otočte se... *(Všechny se otočí. Mimi zůstane otočená směrem k žehličovi)* Tak vidíš, už se na tebe nedíváme. A já slibuju, že nebudu zpívat druhý hlas, když se ti to nelíbí.

Ticho. Nikdo se ani nehne. Všichni jsou otočení, pouze Gisela zůstane ve své obvyklé poloze. Tváří se, že za žádnou cenu zpívat nebude, ani teď, ani nikdy jindy. Dělnice pracují dál a nůžky a nitě hledají poslepu, aby se nemusely otočit ke Gisele. Náhle Gisela začne zpívat. Je to velmi smutná písnička, kterou Gisela zpívá zplna hrdla a velmi procítěně. Marie a Mimi se dusí smíchy. Nakonec se začnou smát nahlas a strhnou i Laurence a Simonu. Gisela přestane zpívat uprostřed slova. Mlčky a soustředěně dál pracuje.

MIMI Proč jsi přestala? *(Gisela neodpovídá)* Tak co zas je?

GISELA Děláte si ze mě legraci...

MIMI Vůbec ne. Ani jsme se nehnuly...

GISELA *(namíří nůžky na Marii)* Ona! Ona! Ona si ze mě dělá legraci... *(Marie se dá do smíchu)* No, samozřejmě, není to žádný swing, nic moderního... Není to nic *(pohrdavě zazpívá)* bla bla bla a bum a bim a dam di dam...

MARIE Nic jsem neřekla.

GISELA Vždycky, když začnu zpívat, dělá si ze mě legraci... Proč si sama nezazpíváš ty svoje hovadiny a proč nepřestaneš nutit zpívat ostatní. To je snadné dělat si z někoho legraci.

Huhňavým hlasem začne znovu zpívat parodii „moderní“ písničky.

MARIE Co je jí?

MIMI Fakt, Gisou, co je ti? Pokousal tě vzteklý pes?

GISELA Ze všeho si děláte legraci, už vidím, jak se natřásáte, jak ty vaše písničky připomínají zvířecí skřeky, jak nemáte k ničemu úctu, jak ani neumíte pracovat...

MARIE Co to říkáš?

GISELA Říkám, že mladí dneska už ani neumějí šít, to říkám! A neříkám to sama, to mi věř...

MARIE *(napůl se vztyčí)* Hele, přestaň...

GISELA Podívejme se na toho smrada... Já jsem o tobě...

Marie se vztyčí, upustí látku, oběma rukama popadne stůl a trochu ho nadzvedne, takže z něj všechno začne padat.

MARIE *(Zařve)* Přestaň! Říkám ti, přestaň!

I Gisela vstane. Mimi, Simona a Laurence dál šijí, jen se pokoušejí chytit cívky, které se kutálejí po stole. Žehlič odloží žehličku, přistoupí blíž a pokouší se celou situaci zlehčit.

ŽEHLIČ Poperte se, zabte se, ale hlavně si neubližte...

MARIE Nestarejte se, vás se to netýká...

Žehlič ustoupí. Mechanici vystrčí hlavy z vedlejší místnosti a vyptávají se, co se děje. Gisela se vzdá první: upustí rozešitý kus látky, rozběhne se ke dveřím, odstrčí mechaniky a vyběhne. Marie pustí stůl a dopadne zpátky na stoličku. Mechanici se dál vyptávají.

MECHANICI Tak co se děje?

MIMI *(na ně zařve)* Sedíte si na uších? Nic! Nic! My tady žádné chlapy nepotřebujeme, zalezte si zpátky do díry a dejte nám pokoj, nám je tu fajn...*(Mechanici se vytratí a zavřou dveře. Marie se náhle rozpláče a svalí se na stůl. Brzy se však vzpamatuje a pokračuje v práci)* Tak to je paráda! Jedna bulí na hajzlu a druhá tady! *(Laurence zavrtí hlavou a potichu zapíská)* Nechte toho, mě to rozčiluje.

Laurence dál vrtí hlavou. Ticho.

SIMONA Jsou dny, kdy se nic nedaří. I ta nit se pořád trhá...

Mimi dodělá svůj díl. Odloží ho, začne se hrabat ve své tašce a vyndá misku s jídlem.

MIMI Kvůli tomu si přece nenechám zkazit chuť k jídlu...
Pěkně teplé, po pařížsku...

Podá misku žehličovi, který sundá žehličku z plynového hořáku a položí místo ní misku.

ŽEHLIČ Ještě někdo?

Laurence mu přinese svou misku. Marie odhodí látku a vstane. .

MARIE *(zamumlá)* Najím se dole. *(odejde)*

Laurence, Mimi a Simona komentují gesty její odchod.

MIMI *(uzavře)* No dobrá...

LAURENCE *(k Simoně)* Nepřinesla jste si nic na ohřátí?

SIMONA Neměla jsem čas něco si připravit.

LAURENCE Neměla jste spíš odvalu...

MIMI Musíme si nacpat nácka... Jinak...

LAURENCE Musíte se pořádně najíst! *(Mimi a Laurence si na stůl připraví příbory a zatímco čekají, až se jim jídlo ohřeje, pokračují v práci. Simona odloží svůj díl, vyndá si z tašky zabalenou svačinu a začne jíst. Laurence k Simoně)* Dám vám ochutnat.

MIMI Dneska je to s nebo bez, paní Laurence?

LAURENCE I když je to bez, tak to udělám tak, aby to chutnalo jako s.

MIMI A jak?

LAURENCE *(dá ochutnat Simoně a přitom vysvětluje)* Když dělám ragú, i když nemám maso, dám do něj trochu šalvěje, takže dostane chuť, jako by v něm bylo trochu skopového...

MIMI A kdy potom prdíte?

LAURENCE *(dotčeně)* Nevadí vám, že jíme?

Gisela se vrátí. Všimne si prázdné Mariiny stoličky.

GISELA Kam šla?

LAURENCE Říkala, že se nají dole...

GISELA   Nevycházím z údivu...

MIMI   Hm...

Naznačí Gisele, aby zmlkla. Gisela pokrčí rameny. Vyndá z tašky misku a odnese ji žehličovi.

ŽEHLIČ   Budu vám to ohřívat nadvakrát?

Gisela neodpoví, jde k vodovodu, vezme prázdnou láhev a natočí do ní vodu, kterou přinese ke stolu.

GISELA   Měly bychom se složit a koupit nějaký čistící přípravek, nebo z té vody jednou dostaneme vředy...

MIMI   Jen kupuj, kupuj, když máš na rozhazování.

GISELA   Na svém zdraví nikdy nešetřím.

Všechny teď sedí u stolu a jedí. Na dvoře někdo zpívá Roses blanches. Ženy ho poslouchají. Laurence jde a otevře okno. Simona, která dojí první, jde k oknu a nakloní se ven, aby lépe viděla, kdo tam zpívá. Mimi a Gisela se k ní připojí.

MIMI   Hodíme mu pár drobných?

LAURENCE   Ne, ne... Nebo ano, vždyť je to chudák...

MIMI   Zabalíme je do novin, abychom nenadělaly moc hluku.

Mimi zabalí drobné do novin a balíček hodí z okna. Hlas přestane zpívat.

HLAS

Děkuju, dámy...

Simona se vrátí k pracovnímu stolu a pustí se do práce. Mimi si po obědě dopřeje chvilku odpočinku. Zapálí si cigaretu a s úžasem hledí na Simonu, která začne potichu plakat.

3. OBRAZ PŘIROZENÝ VÝBĚR

Podvečer roku 1946. Všechny ženy jsou v dílně. U žehlicího stolu nikdo nestojí.

SIMONA

Včera mě sledoval nějaký chlap.

MIMI

Vážně? I když se tak ksichtíš, když jdeš sama...

GISELA   Nech ji mluvit.

MIMI   Tuhle jsem ji potkala. Fakticky mi nahnala strach, čestné slovo. Vypadala jak šedivá myš.

SIMONA   Jenomže včera jsem vyšla z Červeného kříže... Nesla jsem tam fotku...

MARIE   Vaši?

SIMONA   Ne, mého manžela. Štve mě to, protože jich už moc na rozdávání nemám... Jako vždycky jsem tam přiběhla, koukám rovnou před sebe, vystojím frontu, pak na mě konečně přišla řada, hop, a byla sem venku... Jenomže tam jsem narazila do toho chlapa...

MARIE   Jak vypadal?

SIMONA   Obyčejný chlap... Omluvila jsem se mu, on se omluvil mně, vyměnili jsme si pár slov a pak jsem se mechanicky usmála...

GISELA   Ajajaj! Nikdy se nesmíš usmívat... Nikdy... Musíš být nepřístupná...

SIMONA   Prostě jsem se usmála, jen tak, byla jsem v rozpacích. Nemohla jsem se ho zbavit...

MARIE   Co vám říkal?

SIMONA   Copak já vím? Neposlouchala jsem ho...

LAURENCE   Choval se hrubě?

SIMONA Ale to ne. Říkal něco o mých očích... Prostě hlouposti... Nakonec jsem se bála vystoupit z metra...

MARIE Tak stalo se to na ulici nebo v metru?

SIMONA Musela jsem jít na metro, abych se dostala domů.

GISELA Šel za tebou až do metra?

LAURENCE Jsou lidé, kteří nemají co dělat.

SIMONA Přesně to jsem mu řekla: nemáte nic lepšího na práci?

GISELA Ty jsi s ním mluvila! Ajajaj! To nesmíš...

SIMONA Nakonec jsem dostala strach... Neodvážila jsem se vystoupit na naší stanici.

MARIE Bylo v metru hodně lidí?

MIMI Co by ti mohl udělat? Dítě přes kabát?

SIMONA Ty jsi dobrá... Co bys asi dělala ty...

GISELA Jí žádné nebezpečí nehrozí. To ona se věší na krk chlapům a ti pak mají co dělat, aby se z nich nestali tatínkové...

MARIE Člověk potká nejruznější lidi. Všichni říkají, že nejlíp se seznámí na tancovačce. Kdepak, v autobusu... Zvláště, když jezdíte každý den tím samým. A co se stalo pak?

SIMONA   Řekla jsem jednomu policajtovi, že tam je chlap, který mě...

MIMI   Neotravoval tě nakonec ten policajt?

LAURENCE   Policajti takoví nejsou...

MIMI   No jo, no jo, tak pardon, ale já bych měla plný kalhoty spíš z policajta, než z chlápka, který mi říká, jaké mám oči...

LAURENCE   Policajti takoví nejsou, pomáhají lidem...

MIMI   Já jim to vyřídím...

GISELA   Je to jako všude. Jsou policajti dobří a policajti špatní...

Zatímco Mimi dělá...

MIMI   Bla bla bla...

Laurence souhlasí s Giselou.

LAURENCE   Přesně tak!

SIMONA   Ti, kteří přišli ve dvačtyřicátém, se chovali docela slušně. Byl mezi nimi jeden, který trval na tom, že mi ponese tašku až na komisařství.

GISELA   Oni vás zatkli?

SIMONA   Nepřišli pro mě, ale pro manžela. Ale protože tam nebyl, tak s sebou na komisařství vzali mě a děti... Komisař byl taky docela příjemný. Podíval se na mé doklady a řekl mi, abych šla domů, že Francouze nezatýkají, na to že nemají příkaz...

LAURENCE   Váš manžel nebyl Francouz?

Simona zavrtí hlavou.

MIMI   Ale muselas mít nahnáno, vid'?

SIMONA   Tak jsem popadla tašku a obě děti... Jenomže ten starší nechtěl odejít jen tak, nelíbilo se mu to. Křičel: „Odnese někdo mamince tašku?“ „Museli jsme sem pro nic za nic!“ Tahala jsem ho za ruku, až jsem si myslela, že mu ji utrhnu. Celou cestu zpátky jsme utíkali...

Směje se. Všechny se smějí.

GISELA   *(utírá si oči)* Chudinka...

SIMONA   Když jsme přišli domů, zjistila jsem, že nám chybí kapesní hodinky, které manžel dostal od svého otce a které vždycky ležely na příborníku v kuchyni...

MIMI   Určitě je šlohnul jeden z těch platfusáků...

SIMONA   To bych se divila, protože byli opravdu docela slušní... Ne jako ti, kteří přišli potom a odvedli manžela. Ti nám vykopli dveře.

MARIE   Proč to udělali?

SIMONA   Nejdřív klepali, pak bouchali, ale my jim neotevřeli, takže... Domáci mi řekl, že ty dveře musím nechat opravit, tak jsem to udělala, ale pořád jsou na nich vidět stopy toho kopnutí, nejsou to nové dveře... Myslím, že to lidem v baráku vadí... Měla bych je asi nechat natřít, všude se na nich loupe lak... Já...

Ticho.

MARIE   A co ten chlap?

SIMONA   Jaký chlap?

MARIE   No přece ten chlap! Jaký byl?

SIMONA   *(vyhýbavě)* Prostě chlap...

MARIE   Mladý?

SIMONA   Normální...

LAURENCE   Měla jste mu říct, že máte děti, nebo že pospícháte. Člověk se vždycky může na něco vymluvit.

SIMONA   To jsem taky udělala. Řekla jsem mu, že mám dvě velké děti a on odpověděl, že děti zbožňuje.

GISELA   A kruci!

LAURENCE   Všechno záleží na tom, jak se co řekne...

SIMONA   Jak to myslíte?

LAURENCE (opakuje) Všechno záleží na tom, jak se co řekne...

Krátké ticho.

SIMONA Já jsem neudělala nic špatného...

MIMI Nech ji bejt, z ní mluví závist...

LAURENCE To je zvláštní, ale mně se nikdy nic takového nestane!
(Mimi vybuchne smíchy) Jen se smějte, smějte. Ale se mnou každý hned vidí, s kým má tu čest...

SIMONA Řekla jsem mu, že ztrácí čas! Co jsem měla udělat jiného?

LAURENCE Ale nikdo vás přece z ničeho neobviňuje.

SIMONA Lezete mi na nervy...

GISELA Nikdy s nimi nesmíš mluvit! Říkám ti, že na ně musíš tvrdě...

Ticho. Všechny teď horečně pracují. Pospíchají, aby dokončily práci, aby mohly odejít domů. Stmívá se. Jedna po druhé došijí, složí látku, uklidí stůl, pak se začnou převlékat a odcházejí. Vejde Helena, postaví se k pracovnímu stolu a začne nastříhané kusy podlepovat plátnem. Na žehlicím stole je hromada nevyžehlených látek. Jakmile poslední šička odejde, Helena přestane pracovat a začne uklízet. Viditelně není spokojená. Třídí rozházené knoflíky, ukládá cívky nití, skládá nedořité kusy, věší na ramínka saka a blůzky, které leží na stole. Vstoupí Leon a pohlédne směrem k žehlicímu stolu.

LEON Celý den nepřišel?

HELENA Kdo?

Leon ukáže k žehlicímu stolu. Helena pokrčí rameny.

LEON Musíme mu říct, ať chodí pravidelně, buď dopoledne, nebo odpoledne. Ať víme, kdy s ním můžeme počítat.

HELENA Řekni mu to ty.

Vrátí se k práci.

LEON Proč? Proč já? *(ticho)* Co myslíš tím řekni mu to ty?

HELENA *(ani na okamžik nepřeruší práci)* Jestli mu chceš něco říct, tak mu to řekni, to je vše!

LEON Nežehlí moc dobře a v práci se nepřetrhne. Takže jsem ho neměl brát?

HELENA *(obtěžně)* Nemůžu se mu podívat do očí...

LEON Nemůžeš se mu podívat do očí... Tak se na něj nedívej... *(pauza)* Dobře, tak dobře... já mu to řeknu, já mu to řeknu sám... *(odchází, ale zase se vrátí)* To je hrozné! To znamená, že když byl v koncentráku, tak se nemusí snažit? „Nemůžu se mu podívat do očí.“ Co tím chceš říct? Je to člověk jako každý jiný, nebo snad ne? *(Helena neodpovídá)* Co je na něm jiného? Je to chlap jako hora, celý den mává pětikilovou žehličkou. Když nežehlí tady, žehlí u Weila a jsem si jistý, že má ještě třetího zákazníka na večer a čtvrtého na noc... Já od něj chci jedině: aby mi řekl, kdy bude u Weila a kdy tady, to je všechno... Všechno. Kéž bych měl víc dělníků, jako je on! Je silný, nikdy neodmlouvá, nikdy se na nic nevyptává. Ví, co znamená pracovat, nemyslí si. Všichni, kteří se odtamtud vrátili, to vědí... Tomu se říká přirozený výběr, madam... *(Helena mlčí. Přestane však pracovat a náhle se rozběhne ke dveřím a cestou*

si utírá oči. Leon jde za ní) No vida... A pak s ní pak mám o něčem vážně diskutovat...

Než odejde, zhasne.

4. OBRAZ OSLAVA

Rok 1947. Podvečer. Všechny pracují. Marie a Gisela se podívají na hodiny, vstanou a začnou připravovat dílnu na oslavu.

GISELA *(k těm, které ještě pracují)* Tak honem, honem, nechte toho. *(odstrčí stůl ke zdi)* Sklid'te si věci, musíme to tady připravit.

MIMI Můžu to snad dodělat!

SIMONA *(vstane)* Doděláš to zítra.

MIMI *(dál urputně pracuje)* Seznámí se s někým v autobusu a já mám kvůli tomu přijít o práci!

MARIE *(jí se smíchem vytrhne látku z ruky)* No tak, nechte toho!

MIMI Ježíš, ta se naotravuje! Copak se vdávám já?

Mezitím paní Laurence vstane, sundá si plášť a oblékne si kabát.

MARIE *(vytáhne rtěnku a barví si pusu)* Co to děláte, paní Laurence?

LAURENCE Jdu domů, děvče.

MARIE Vy tady nezůstanete na...

LAURENCE Bohužel si nemůžu vybírat lidi, se kterými bych chtěla pracovat. Ale když se mám bavit, pak... si myslím, že...

MIMI Když už mluvíte o té zábavě, tak zase tak často si vybírat nemusíte...

GISELA *(češe se)* Ale paní Laurence, my vás tady máme všechny rády.

LAURENCE   Bla bla bla. Já vím, co vím.

MARIE   Zůstaňte kvůli mně. Uděláte mi radost.

LAURENCE   Přeju vám všechno nejlepší, děvenko, ale práce skončila a za chvíli mi jede metro.

MIMI   *(také se líčí)* Nechte ji. Když je tak pyšná a nechce si s námi ani přit'uknout...

SIMONA   *(i ona se nalíčila)* Paní Laurence, co kdybychom využily příležitosti a smířily se?

GISELA   Jasně! Dneska se přece na sebe nebudeme mračit!

LAURENCE   Dokud tady bude někdo, kdo mě za zády pomlouvá, tak budeme!

U dveří zaváhá. Gisela, Simona a Marie přes sebe: No tohle! Slyšely jste ji? Co jí to napadlo! To je hrozné!

MIMI   *(k Laurence)* To myslíte mě?

SIMONA   Nemluvila o tobě.

MIMI   To myslíte mě?

LAURENCE   Potrefená koza se ozve první...

MIMI   Já tě pomlouvám za zády jenom ze zdvořilosti, představ si!

LAURENCE Jenomže mě se to nelíbí. A protože jsme spolu husy nepásly, tak vás prosím, abyste...

MIMI *(skočí jí do řeči)* Mně je fuk, že jsem s tebou nepásla husy...

GISELA No tak, podejte si ruce a už o tom nemluvme.

MIMI Já a podat jí ruku? Tak to teda ne! Já jsem poctivá holka a tohle si od nikoho líbit nenechám!

LAURENCE Vy jste vždycky se vším rychle hotová, že?

MIMI Tak dobře. Chceš vědět, co o tobě za tvými zády říkám?

LAURENCE Představte si, že je mi to fuk. Dobrou noc.

MIMI *(postaví se jí do cesty)* Tak to teda ne! To by bylo moc jednoduché! Všechny nás tady naštvete, pokazíte nám oslavu a pak si pěkně odejde se vztyčenou hlavou?

Postrčí Laurence zpátky do dílny.

LAURENCE *(hystericky)* Nedotýkejte se mě!

SIMONA Mimi! Paní Laurence!

MIMI Chceš vědět, co si o tobě myslíme: máme plné zuby těch tvých keců, rozumíš?... Měla by sis do hlavy natlouct jednu věc: s touhle stoličkou na prdeli ses nenarodila!

LAURENCE Co to říká? Co to říká? Nechte mě odejít...

MIMI *(pokračuje)* Zatímco my si tady celý rok kazíme oči, madam si díky nějakému božskému právu pěkně sedí u okna. Tak to teda ne...

LAURENCE To je moje místo. Nemám důvod ho měnit a taky ho měnit nebudu.

MIMI Zítřka tam bude sedět moje zadnice a hotovo! Já mám taky právo občas se mrknout ven, nebo ne?

LAURENCE Cože?

Dovnitř vrazí Leon a za ním Helena. I ona je pečlivě nalíčená a učesaná.

LEON Tak co se to tady zase děje?

LAURENCE Pane Leone, pane Leone, už to zase začíná!

LEON A co začíná?

LAURENCE *(ukáže na Mimi)* Chce mi vzít moje místo.

MIMI Proč má u okna pořád sedět jen ona? Proč se tam nemůžeme střídat?

GISELA Jeden týden tam bude sedět jedna, druhý týden druhá, to je přece normální, ne?

LAURENCE Vidíte? Vidíte? Chtějí to všechny!

LEON A co je to za výhodu sedět u okna? Tam přece táhne, ne?

- MIMI Právě. Máme strach, aby nenastydla.
- GISELA A chceme se taky trochu nadechnout čerstvého vzduchu.
- MIMI V té vaší svinské dílně je špatně vidět, pane Leone! Kazíme si tady oči, rozumíte? A madam má monopol na okno a na sluneční světlo.
- LEON Co sem pletete sluneční světlo? Sem přece slunce nikdy nesvítí. A za pět minut možná začne pršet.
- MIMI Když chceme otevřít okno, musíme se jí doprošovat. Madam je zima! A když ho chceme zavřít, madam je náladová, na madam je tady moc páry! Hergotkrucifix!
- GISELA Využívá toho, kouká se ven a nikdy nám nechce říct, co tam vidí. Nezlob se, že ti to říkám, ale...
- LEON *(otevře okno a podívá se ven)* Ale vždyť tam nic není, jenom prázdný dvůr! Dvůr! Jinak vůbec nic!
- MIMI Jenomže my ho chceme taky vidět!
- LEON Dobře, dobře, tak fajn. Řekli mi, bude oslava, Marie se vdává, skončíme dřív. Souhlasil jsem, proč taky ne! Nejsem pes, žijeme v civilizovaném světě a revolucí už bylo dost. Ale jestli je to takhle a oslava skončila, tak všichni sednout a do práce!
- MIMI *(skočí mu do řeči. Křičí)* Chceme jiné osvětlení! Už si nechceme kazit oči! Nechceme tady žádnou protekci!... Už to stačilo!... Už toho máme dost!... Už nechceme ty vaše hnusné stoličky, ale pořádné židle!

LAURENCE *(potichu Leonovi)* Pane Leone, zlobí se na mě, protože můj manžel zastává důležitou funkci. Tak je to! Žárlí na mě!

GISELA Ano, pane Leone, židle!

SIMONA Kdo tady mluvil o vašem manželovi, paní Laurence? Kdo?

LAURENCE Ano, můj manžel je funkcionář! Jsem na něj pyšná!

MIMI *(zpívá)* Maršále, tady jsme
jste zachránce Francie...

LAURENCE *(zatne ruce v pěst a jde k Mimi)* No tohle! Už toho mám dost!

Krátká pauza. Mimi se k ní otočí zády a dá se do smíchu.

LEON Tak už jste skončily? Už je konec?

MIMI *(ke Gisele)* Teď mě může pomlouvat za zády ona!

LAURENCE Už jste toho řekly dost a neodvážíte se mi to zopakovat do očí.

MIMI Mám?

LEON Tak to už stačilo! Dost!

MARIE *(má na krajíčku pláč)* Jste zlé! Vdávám se jenom jednou...

LEON To tě naučí dělat cavyky... Výsledek? Hodina je pryč a tady se pláče!

Helena a Simona odvedou paní Laurence od dveří.

HELENA Zůstaňte. Udělejte to tomu děvčeti k vůli.

LAURENCE Ne a ne a ne! Urážejí mě tu... (*udělá gesto, kterým chce vyjádřit, že je jí to jedno*) Ale nedovolím, aby tu urážely mého manžela!

SIMONA Nikdo tady o vašem manželovi nemluvil, paní Laurence. Nikdy jsme ho ani neviděly.

LAURENCE Ještě to tak! (*potichu k Heleně*) Zachraňoval Židy, víte?

HELENA Jistě, jistě.

LAURENCE A ne jako někteří, kvůli penězům, ne!

SIMONA Tak si sundejte ten kabát, bude vám zima, až půjdete domů.

Paní Laurence si nechá sundat kabát a potichu pokračuje.

LAURENCE Dokonce je předem varoval.

HELENA Dneska už je to jedno, paní Laurence. Dnes už na to všichni zapomněli...

LAURENCE Riskoval kvůli nim...

LEON Kde jsou mechanici? Co dělají?

MIMI   Tak to ne! My tady žádné chlapy nechceme. Sem je chlapům vstup zakázán!

LEON   A co já?

MIMI   Vy nejste muž, ale opičák. Chceš banán, Žako?

LEON   Aha! A žehlič taky není chlap?

Žehlič gestem omlouvá svou přítomnost.

MIMI   Každý harém musí mít svého eunucha.

Vstoupí mechanici.

MECHANICI   Tady si prý můžem dát do trumpety. Kdo nalévá?

LEON   Marie se vdává. Tak...

HELENA   Ta malá žehlíčka odešla. Zapomněli jsme jí říct...

Mechanici obstoupí Marii.

MECHANICI   Jediná holka, která tady stojí za hřích a někdo nám ji vyfoukne před nose... Kdepak máš toho svého gigola, Marie?

Zatímco Gisela a Marie vyndávají lahve, Simona jde pro dárek. Zatleská, aby si zjednala ticho.

SIMONA   Jménem nás všech...

MARIE *(vypukne v pláč)* To jste nemusely. To jste nemusely...

SIMONA *(začne také plakat. Obejme Marii a neustále opakuje)*
Hodně štěstí, hodně štěstí...

MIMI Už je to tady! Slzavé údolí! Pusťte někdo hudbu, sakra...

Začne zpívat. Všichni přítomní objímají Marii, která pláče nad rozbaleným dárkem.

LAURENCE Já jsem taky přispěla na ten dárek, zlato. Hodně štěstí...

MARIE *(obejme ji)* Díky. Díky.

Leon přinese gramofon a pár desek. Jednu pustí. Je to tango zpívané v jidiš.

MIMI Co to je?

LEON Tango. Vy neznáte tango?

SIMONA *(vysvětluje Marii a Gisele)* Ne, to není německy. Je to jidiš.

Směje se a překládá velmi sprostá slova tanga.

GISELA A co je to jidiš?

SIMONA Jazyk, kterým mluví Židi.

GISELA A ty tomu rozumíš?

- SIMONA   Ano.
- GI SELA   Ty jsi Židovka?
- SIMONA   No ano.
- GI SELA   Samozřejmě! Já jsem tak hloupá... Ale je to stejně zvláštní...
- SIMONA   Co je na tom zvláštního?
- GI SELA   Nic. Věděla jsem, že pan Leon je Žid a jeho žena taky. Ale ty?... Vůbec jsem si nepomyslela... Je to... Je to divné. Ale... Mohla bys mi říct, co se za války stalo mezi Němci a vámi? *(Simona zkoprní, zatímco Gisela pokračuje)* Chci říct... Jak si vysvětluješ, že vy, Židi, a Němci... Promiň, ale nevím, jak to vyjádřit. Máte toho přece hodně společného, ne? Mluvila jsem o tom se švagrem. Říkal mi, že před válkou si Židi a Němci hráli na jednom písečku...

Simona mlčí, jen se na Giselu upřeně dívá.

- LEON   *(tančí s Marií. Postrčí žehliče k Simoně)* Umíš tančit?
- ŽEHLIČ   Já?
- LEON   *(strčí ho Simoně do náruče)* Tak tancuj, tancuj. Má jen dvě děti a třípokojový byt.

Oba páry tančí, ostatní se smějí a tŕukají si skleničkami. Paní Laurence sedí v rohu, má na sobě kabát, kabelku má položenou na kolenou a v ruce drží skleničku. Simona v žehličově náruči mlčí, v duchu počítá kroky. Leon něco šeptá Marii do ucha. Marie se červená a směje se. Mimi tančí s jedním z mechaniků. Mrká na Simonu a ukazuje jí, aby se ke svému tanečníkovi víc přitiskla. Když deska dohraje, Leon se vrhne ke gramofonu, aby ji otočil.

HELENA *(stojí u gramofonu)* Nemáš něco jiného?

LEON A co?

HELENA Já nevím. Něco normálnějšího.

LEON Co tím myslíš?

HELENA Nedělá mi to dobře.

LEON *Cože? (Helena pokrčí rameny. Leon se tváří udiveně)*
Co ti nedělá dobře? (Helena pokrčí rameny a pak jde pryč. Leon jde za ní, zatímco deska zase začne hrát. Tentokrát je to valčík v jidiš) Co ti nedělá dobře?

HELENA Nic jsem neřekla, nic jsem neřekla! Všechno je v pořádku!

LEON Ale ano, řekla! Řekla!

GISELA *(políbí Marii na tvář)* Musím jít. Stačí když přijdu o deset minut později a těch řečí!

LAURENCE *(vstane. Je trochu veselejší)* Půjdu s vámi... Musíte si ho vychovat, zlato. Vychovat, jinak...

SIMONA *(k žehličovi)* Pojd'te!

ŽEHLIČ Chcete ještě tančit?

SIMONA Je to valčík.

ŽEHLIČ   Já nevím, jestli...

SIMONA   Jenom se točte dokola.

ŽEHLIČ   Vám se to líbí?

SIMONA   Co? Tančit?

ŽEHLIČ   Ne, jidiš.

MIMI   *(pořád ještě tančí se svým mechanikem)* Tak co, lidi?
Kde to vázne?

ŽEHLIČ   *(nabídne Simoně rámě)* Zkusíme to?

SIMONA   Zkusíme.

Žehlič zkusí první kroky, ale zamotá se a oba málem upadnou. Simona se směje, zatímco žehlič se omlouvá. V rohu se hádá Helena s Leonem.

5. OBRAZ

NOC

Rok 1947. V dílně je skoro tma. Simona mlčky pracuje. Na stole před ní svítí petrolejová lampa nebo svíčka. Žehlič sedí u žehlicího stolu a mlčky čeká. Nedělá nic.

SIMONA   Už to bude.

ŽEHLIČ   *(bručí)* Jen klid. Nikdo na mě nečeká... *(ticho)*

SIMONA

Pořád ještě mi nedali úmrtní list. Jedna paní mi vyprávěla, že jí řekli, že stačí potvrzení, že je nezvěstný. Jak na co... Abych po něm dostala důchod to nestačí... Pořád nám dávají vyplnit nějaké nové dotazníky. Ani nevím, jestli na to mají právo... Nikdo nic neví... Posílají nás z jedné kanceláře do druhé. *(pauza)* Všude musíte vystát frontu. Aspoň se seznámím s lidmi. Povídáme si, mluvíme... Řeči, řeči... Jsou tam takoví, kteří vědí všechno... Nejhorší jsou matky... Taky jste byl v hotelu Lutécie? *(žehlič kývne)* Radili mi, abych tam zašla, jen tak, třeba se něco dozvím. Někdo ho mohl třeba vidět... Však víte, fotky a tak... Byla jsem tam jenom jednou, ale nikoho jsem se neodvážila oslovit. Nějaká ženská mě popadla za ruku a strčila mi pod nos fotografii. Takovou tu obyčejnou, co dělají ve škole. Byl na ní kluk, tak ve věku mého staršího syna, v krátkých kalhotách, s kravatou. V podpaží držel knihy. Křičela na mě: „Vždycky měl vyznamenání!“ Nechtěla mě pustit. Pořád opakovala: „Proč pláčete, proč pláčete, podívejte se, podívejte, vždyť se vracejí, všichni se vracejí. Bůh si to přeje! Bůh si to přeje!“... Pak na ni začala křičet jiná žena. Začali se strkat... Je zbytečné jim říkat, že co se týče dětí, už neexistuje žádná naděje. Stejně tam pořád chodí, pořád se někoho vyptávají... Viděla jsem takové ženy několikrát ve všech možných kancelářích. Jsou čím dál bláznivější... Vzpomínám si na jednu... Nikdy nechce stát frontu, vždycky chce být první na řadě. Jednou jsem jí řekla: Paní, my jsme tady všechny jako vy, nemusíte nás předbíhat. Tady je dost bolesti a hrůzy pro všechny... Na prefektuře jsem potkala jistou paní Levitovou. Moc milá paní. Ona má opravdu naději, protože její manžel byl sice taky zatčen ve třiačtyřicátém, ale on nebyl Žid... Rozumíte? Spletli si ho, protože se jmenoval Levit... Paní Levitová od té doby pořád obíhá nějaké úřady. Za války to dělala proto, aby dokázala, že je... *(hledá přesné slovo)*

ŽEHLIČ

Nevinný?

SIMONA

(přikývne) A teď je jako my. Obíhá úřady, aby se dozvěděla, co se s ním stalo. Žije sama se třemi dětmi. Nemá práci, není ničím vyučená... *(ticho. Žehlič na ni mlčky hledí. Simona pokračuje)* Ano, nejtěžší je nevědět, myslet si, že to není pravda, že se nic takového nestalo, už si pomalu ani nepamatoval jeho jméno, nevzpomínat si na nic, zapomenout na sebe, na děti. Ale říkám si, že čas tohle všechno vyléčí... Tuhle jsem šla na trh a uviděla tam nějakého muže. Byl ke mně otočený zády a v ruce držel nákupní tašku. Já nevím proč, ale najednou, na vteřinu jsem si pomyslela: to je on! ... S nákupní taškou v ruce! Je to zvláštní, protože on nikdy nechodil nakupovat. Když bylo zapotřebí koupit chleba, musela jsem jít já. Nikdy nechodil nakupovat, neměl to rád... Člověka často napadají takové blázniviny... *(pauza)* Ale když mi na prefektuře nechtějí dát úmrtní list, tak to znamená, že pořád ještě existuje naděje, ne? Jenomže ani oni si nejsou ničím jistí, jinak by nemuseli zařazovat všechny ty papíry. Strčili by je do šanonu a měli by pokoj. Už jsem hotová. *(podá žehličovi došitou blůzku. Žehlič rozsvítí stojací lampu a začne ji žehlit)*

ŽEHLIČ

(žehlí) Posledně na mě chtěli potvrzení, že jsem před válkou platil daně. Řekl jsem jim, že jsem o všechno přišel... Ta dáma na mě divně koukala a pak mi řekla, abych si nechal udělat kopie... Jak si mám nechat udělat kopie, když nemám originál?... Tak mi poradila, abych si zašel ke svému bývalému zaměstnavateli a požádal ho o výpisy... Poděkoval jsem jí a šel... Ani jsem se jí neodvážil říct, že všichni mí zaměstnavatelé se mnou odjeli do koncentráku a že mi ty výpisy nemá kdo dát...

Žehlí. Vypadá to, jako by se vztekal, ale jsou to jen naučená, mechanická gesta.

LEON

(je veselý a vzrušený) Ještě se tady přerazíme! Vláda chce ušetřit a hop, celá Francie sedí potmě. Ještě že nám nechali petrolejky...

ŽEHLIČ *(podá blůzu Leonovi) A je to.*

Leon si blůzku pověsí přes ruku jako na ramínko, pak ji přiblíží ke světlu a prohlíží si ji zblízka.

LEON Zase nový model. Kapsy, klopy, manžety... Ale když se jim líbí a přinese nám to nové objednávky, já... *(na odchodu řekne) Mám akorát tak čas poslat ten takzvaný nový model s takzvaným obchodním zástupcem. Vůbec se mi nelíbí, nejradši bych ho... (naznačí, že by ho popadl za kravatu. Simona se vůbec nepohne, mlčky sedí a oči upírá do prázdna. Žehlič sedí vedle ní)*

ŽEHLIČ *(tiše) Kdy odjel?*

SIMONA Ve třiačtyřicátém.

ŽEHLIČ Na konci roku?

SIMONA *(zavrtí hlavou) Na tom potvrzení, že je nezvěstný, je napsáno: opustil Drancy v březnu roku 1943... (pauza)*

ŽEHLIČ Řekli vám, kam jel?

SIMONA Lublin, Majdanek, tím směrem...

ŽEHLIČ Kolik mu bylo?

SIMONA Osmatřicet. Brali jsme se pozdě. Byl mezi námi desetiletý rozdíl.

ŽEHLIČ Vypadal na víc nebo na míň? *(Simona nechápe)*
Vypadal starší nebo mladší?

SIMONA *(pořád se na něj ani nepodívá)* Když ho zatkli, tak vypadal spíš starší. Byl rekonvalescent. Když Němci obsadili Francii, byl chvíli v zajateckém táboře. Tam onemocněl. Proto ho pustili. Když se vrátil do Paříže, na imigračním úřadě si vyřídil papíry. Je to zvláštní, tolik let tu žil a pořád neměl doklady. Ale teď chtěl mít všechno v pořádku... Na imigračním úřadě mu dali povolení k pobytu. Nebyl Francouz, byl Rumun. Ale přišel o rumunskou státní příslušnost...

ŽEHLIČ *(vůbec ji neposlouchá)* Nosil brýle?

SIMONA Ano. Ale ne pořád.

ŽEHLIČ Jaké měl vlasy? *(Simona na něj nechápavě hledí)*
Nebyl holohlavý?

SIMONA Měl trochu kouty, ale slušelo mu to.

Ticho.

ŽEHLIČ Myslím, že se do tábora ani nedostal... *(krátká pauza)*
Ty, kteří přežili transport, rozdělili po příjezdu do dvou skupin... Na ty, kteří měli jít do tábora a na ty druhé. My jsme museli jít pěšky. Ty druhé - a bylo jich mnohem víc - naložili na nákladáky a rovnou je odvezli... *(zarazí se)* Rovnou je odvezli do sprch... Ani neměli čas si to uvědomit. Do tábora se vůbec nedostali... *(pauza)* Řekli vám o těch sprchách?

SIMONA Jak si můžete být tak jistý? *(Žehlič mlčí)* Všichni říkají, že se ještě může vrátit. Všude je jich ještě spousta, v Rakousku, Polsku, v Rusku. Nejdřív je ošetří a nakrmí a teprve pak pošlou domů! *(Žehlič mlčky zavrtí hlavou)*
Osmatřicet let, to přece není žádné stáří. To, co jste

řikal, platilo o starých lidech, o těch, co už nemohli pracovat. O ženách a o dětech, dobře, to už víme, ale...

Její slova přeruší Leonův příchod. Leon nese tác a na něm je čaj, láhev kořalky a sušenky. Simona vstane, oblékne si kabát, krátce položí ruku žehličovi na rameno a pak odejde. Žehlič se ani nepohne.

LEON *(překvapeně)* Je tvrdohlavá, co? *(vyběhne za Simonou a křičí)* Nedáš si s námi skleničku? Počkej! Aspoň nechod' sama, my tě doprovodíme! *(vrátí se)* Je pryč. Zbláznila se? Co jí to popadlo? Jestli nechtěla zůstat, tak to mohla říct... Dneska mě mohla požádat o příplatek... Ukázal jsem, že mám dobré srdce, ne? Mohl jsem si to ušít sám. Viděls to? Je pěkně tvrdohlavá. Řekla ti něco?

ŽEHLIČ Spíš jsem mluvil já.

LEON Aha... Dobře... Dáš si čaj nebo panáka?

Ukáže na láhev.

ŽEHLIČ *(dál sedí)* Já taky půjdu.

LEON *(ho chce obsloužit)* Ne, ne, kdepak. Dáš si radši skleničku, vid'... *(žehlič nereaguje)* Já jsem si s ní chtěl už dávno promluvit, ale, vždyť to znáš...

ŽEHLIČ *(jakoby pro sebe)* Kdybychom si tak mohli vyříznout jazyk!

LEON Ano, máš pravdu, máš pravdu. Kdybychom si tak mohli vyříznout jazyk! *(náhle vykřikne, jako by se dusil)* Heleno! Heleno! *(k žehličovi)* Co chceš? V životě stačí se jen trochu snažit... *(ukáže na Simoninu stoličku)* To jí chybí. Ale ona... *(hledá slova)* Ona...

ŽEHLIČ *(vstane)* Jdu domů.

LEON Nepřipadá v úvahu... Nepřipadá v úvahu. Napijeme se spolu. Jinak... *(neurčité gesto. nalije dvě skleničky)*

HELENA *(vejde. Je odličená a přes noční košili má přehozený župan)* Simona už odešla?

LEON *Ano. (ukáže na žehliče a pak řekne potichu)* Mluvil s ní. *(Helena mlčky hledí na žehliče. Leon si vezme skleničku a druhou podá žehličovi. Ten si ji mechanicky vezme)* Já jsem si s ní chtěl taky promluvit, jenomže... Bojím se svých slov! Bojím se jich! Vždycky si připravím nějakou milou větu, plnou dobrých úmyslů a lidského porozumění, jenomže pak mi z pusy vyjde něco odporného... Jako kdybych měl verbální průjem. Je to hrůza! Vždycky to tak dopadne... *(odplivne si a pak k Heleně)* Je to tak?... Ale ano, já se znám, já se znám...

HELENA Prosím tě, už nepij.

LEON *(dotčeně)* Já? Nic jsem nevypil... *(otočí se k Simonině stoličce a náhle ze všech sil začne rvát)* Na poličkách v německých domácnostech, v jejich zásobách černého mýdla, tam je tvůj manžel, tam ho musíš hledat a ne v kancelářích, v seznamech nebo ve spisech...

HELENA *(vstane a snaží se ho posadit)* To stačí? Zbláznil ses nebo co?

Žehlič nereaguje. Leon se začne smát. Ukáže na Helenu prstem a bere si žehliče za svědka.

LEON Pšš pšš... Nikdy neměla nejmenší smysl pro humor. Nikdy... Co si na ní vemeš: na německé židovce!

Každý národ má to, co si zaslouží... *(směje se)* Ta největší chátra na světě, to jste, madam!

Předstírá, že na ni plive.

HELENA *(pokrčí rameny a zamumlá)* Polský humor! Ach jo...

Zívne.

ŽEHLIČ Fajn. Tak já jdu...

LEON To tak pospícháš do postele? Zůstaň ještě chvíli... Není ti tu dobře?*(otevře okno)* Podívej: nikde ani světýlko. Zítřejší stávkou můžeš zůstat v posteli celý den... Díky pane předsedo vlády... Díky pane Thorezi...

ŽEHLIČ Já ráno v posteli nezůstanu...

LEON Proč? Stávkovat se bude i u Weila, tak co?

ŽEHLIČ Nejsem zvyklý. Ráno v posteli nevydržím.

Ticho. Žehlič vypije skleničku.

LEON *(znovu mu nalije)* Tak je to správně, pijme, pijme!
(zanutuje nějakou opileckou písničku)

HELENA *(ani se nepohne)* Tak dobře, půjdu si lehnout. *(zůstane ale sedět a zívá)*

LEON Jo, jo, pojedou do svobodné zóny, tak jed', jed', povídám, jed' si za matkou, jed' si za těmi svými venkovskými balíky, já nikam nepojedu... A tak jsem zůstal... Celou válku budu v Paříži, ano, pane, takhle

jsem to naplánoval! Dokonce jsem si sehnal falešné papíry na jméno Richard. Jmenoval jsem se Richard, Leon Richard... Ano... Chodil jsem si kam jsem chtěl. Někdy jsem byl Richard s hvězdou, jindy Richard bez hvězdy. Dokonce jsem pod tím jménem i trochu pracoval u jednoho dámského krejčího v šestnáctém obvodu... Lidi mi říkali: dávejte si pozor, pane Leone, ale já jsem si v duchu myslel: i kdyby mě chytili, co by mi mohli udělat? Druhou díru do zadku?... V té době ještě nikdo nic nevěděl... Byli jsme slepí... slepí... Dokonce jsem chodil hrát do jedné kavárny karty... Jenomže na konci třiačtyřicátého a na začátku čtyřiačtyřicátého se všude začalo říkat, že nás sbírají, aby nás poslali do plynu a tak jsem začal mít skutečně nahnáno. Nepřipadalo v úvahu, abych se dostal do svobodné zóny... Jednou jsem se vrátil domů a domovnicková na mě volala, abych nahoru nechodil. Byli tři, takoví mladíci v baretech, viděl jsem je, jak odcházejí celí zklamaní. Domovník mě schoval v jednom prázdném bytě. Nosil mi tam jídlo a noviny. Dřepěl jsem tam za zavřenými okenicemi jako krtek v díře a čekal jsem... A jednoho krásného dne: ťuk ťuk ťuk. Kdopak to je? „Pane Leone, je po všem, Frickové se vzdávají, brzy bude po válce!“ Jako kdyby ve mně něco vybuchlo! (*pauza*) Rozběhl jsem se ven, na ulici, jako blázen. Nevěděl jsem, kam běžím, utíkal jsem jen tak. Díval jsem se na lidi, na jejich tváře. Vypadali samozřejmě šťastně, ale... jak jen to říct? (*pauza*) Doběhl jsem k nějaké barikádě... Strčili mi do ruky pušku a museli mě upozornit, že ji držím obráceně... A pak jsem se najednou dostal do hloučku lidí u nákladního auta. Nastupoval do něj nějaký mladík. Ruce měl nad hlavou... Na sobě měl šedivě zelenou uniformu, v obličeji byl celý růžový, světlé vlasy. Naše pohledy se potkaly a já, aniž jsem věděl proč, jsem měl najednou pocit, že ten hajzlík mě volá na pomoc. Muži kolem, nebo spíš kluci, kteří ty Němce nakládali do auta, do nich strkali, aby si dodali odvahy, aby vypadali jako vojáci. Na chodníku stály ženy a posmívaly se jim a on jako kdyby na mě křičel: „Ty, ano, ty, ty, který víš, ty, který máš zkušenost, pomoz mi, porad' mi, nauč mě s tím žít!“ Náhle jsem se k němu rozběhl a začal jsem křičet: „Ich bin yude, ich

bin yude, ich bin leibedick!" A on zavřel oči, odvrátil hlavu a schoval se vzadu v autě... Nastala panika, ženy odváděly děti a křičely: „To je taky Němec, v civilu, támhle ten, ten, co tak křičí!" Kluci mě obstoupili a jejich velitel mi namířil na prsa samopal a pořád opakoval: „Papieren, papieren!" Chtěl jsem se zasmát, ale z břicha mi vyšlo jen ubohé zaškrundání. Snažil jsem se popadnout dech: „Já jsem Žid, pane důstojníku." Chtěl jsem, aby věděl, že jsem Žid a že jsem naživu, proto, že jsem křičel... Chvilku na mě bez hnutí koukal. Viděl jsem v jeho očích, že vůbec nechápe, proč jsem křičel a že to zřejmě nepochopí nikdy. Dostal jsem strach a tak jsem ustoupil. Nakonec mávl na ty kluky a všichni nastoupili do auta!... Ale ostatní na mě hleděli dál. Rozpřáhl jsem ruce, sklopil hlavu a celé moje tělo se proti mé vůli omlouvalo. Marně jsem si pořád opakoval, že je konec, že jsem svobodný, že mohu zase začít žít, nebylo to nic platné... A najednou se ozval nějaký stařec, nějaký vysloužilý od Verdunu a řekl hlasitě, odděluje přitom každou slabiku: „My tady ve Francii respektujeme válečné zajatce!" Cítil jsem, jak se mi sevřel žaludek. Pak jsem se vytratil, víš, jako ten Neviditelný v kině, a nechal jsem je tam mezi sebou, mezi lidmi, kteří respektují válečné zajatce, ženevské konvence, mnichovské dohody, sovětsko-německé smlouvy o neútočení a kříže, všechny kříže na všech hřbitovech, a vrátil jsem se domů. Pár dní na to se tady Gertruda (*ukáže bradou na Helenu*) vrátila domů... Pak jsme ušili první matraci, napůl z plsti, napůl z kartonu. Tenkrát nebylo těžké začínat, všechno šlo, jen nebyl dostatek látky ani potravin... (*pauza*) A jak tebe chytili?

ŽEHLIČ

(*po dlouhé pauze*) Prostě mě chytili.

Leon pokývá hlavou. Ticho.

LEON

(*pokračuje*) Zezačátku jsem dělal všechno sám s Helenou, stříhal jsem, šil, žehlil a Helena mi pomáhala. Pak jsme vzali manželku jednoho funkcionáře... (*ukáže*

na místo, kde sedí paní Laurence). Pak jsme narazili na jednu bláznivou holku... (ukáže na místo, kde sedí Mimi) Potom mi náš první mechanik přivedl svého bratrance... A tak pomalu, od jehly k niti, jak se říká, jsem se ocitl v těchhle sračkách. (ticho)

ŽEHLIČ *(vstane a zívne) Tak já jdu. (udělá krok, pak se zastaví)*
V pondělí nepřijdu.

LEON Pro mě za mě, dělej jak chceš. Klidně si vem v pondělí volno... Co s tebou nadělám...

ŽEHLIČ *(udělá dalších pár kroků)* Najdi si nového žehliče.

Posbírání si svoje věci a chystá se odejít.

LEON Cože? Co to povídáš? Co to znamená? Chceš přidat?
Mluv se mnou upřímně, mě přece nemusíš tahat za nos.

Nemá daleko k slzám. Drží žehliče za ruku a brání mu v odchodu.

ŽEHLIČ Zastavím se během týdne, abychom všechno vyřídili.
Připrav mi papíry.

LEON Ty ses zbláznil. Co se stalo? Někdo tě naštvál? Já?
Řekl jsem něco? Seru tě?

ŽEHLIČ Ne, ne, je to...

Nedokončí větu a neudělá žádné gesto.

LEON Přijď aspoň příští týden a pak se uvidí. Nejsme přece žádní divoši. Ještě si o tom promluvíme... Dáme to do pořádku... Budeme mít čas si to rozmyslet.

ŽEHLIČ Ne... Ne... Takhle to bude lepší... Sbohem, Leone.

Podá mu ruku.

LEON *(nechá jeho napřáženou ruku bez povšimnutí)* Není ti u nás dobře?

ŽEHLIČ Ale ano, je... Tak sbohem...

Pozdraví Helenu, která během jejich rozhovoru pomalu usíná. Leon za ním hledí s úžasem.

LEON *(jde za ním)* Varovali mě, říkali mi, že si s vámi nemám nic začínat. Všichni jste blázni, všichni! Ale netrpěli jste jenom vy! K čertu s vámi! Já jsem taky musel dělat kde co, abych přežil... *(vrátí se, srazí čaj a láhev ze stolu, zařve a kopne do nich)* Kurva!

6. OBRAZ KONKURENCE

Dílna ve dne roku 1948. Před polednem. U žehlícího stolu nikdo není. Gisela pracuje vestoje u lisovacího stroje. Marie je očividně těhotná.

GISELA *(pracuje)* Řekla jsem jí: až se vdáš, můžeš si dělat co chceš, ale dokud jsi doma, tak mě budeš poslouchat...

MARIE Co vám odpověděla?

GISELA *(pokrčí rameny)* Nic. Stála na schodech a mlčela. Ani nevím, jestli mě slyšela.

MIMI Jak ti může důvěřovat, když na ni řveš?

GISELA Tobě se to mluví!

MARIE Víte, v jejím věku je normální, že se chce chodit bavit ... Až se vdá, nebude nikam smět dvojnásob.

LAURENCE Vy byste se ve vašem stavu chtěla chodit bavit?

MARIE To jsem neřekla...

GISELA Já jsem v jejím věku nikam nesměla.

MIMI Ale podívejme! *(Gisela na ni nechápavě pohlédne)* A ty bys chtěla, aby tvoje dcera byla jako ty?

GISELA Nejsem zase tak špatná. Jsou horší... Já si na nic nemůžu stěžovat...

LAURENCE Ve vašem věku je to samozřejmé...

GISELA *(rozpačitě)* Děkuju pěkně. *(Ticho. Gisela pro sebe)* Pořád jen slyším „chci jít ven, chci jít ven". Já mám radši slůvko „vrátit se"...

MIMI Aby ses mohla hádat s manželkem!

GISELA Nehádáme se pořád!

MIMI Já vím: ach, ta láska nebeská!

Začne si prozpěvovat.

- SIMONA *(ke Gisele)* A co ta mladší?
- GISELA S tou žádné problémy nejsou.
- MIMI Tu ještě mezi nohama nesvrbí...
- GISELA *(k Mimi)* Teda ty umíš být nechutná, jen co je pravda. Je vidět, že nemáš děti... *(k Simoně)* Dobře se učí... Honem to musím zaklepat... Doufejme, že jí to dlouho vydrží...
- MARIE Co byste chtěla, aby vaše holky v budoucnu dělaly?
- MIMI *(k Simoně a Marii. Ušklíbne se)* Štětky.
- GISELA Já si nechci stěžovat, to vůbec ne, ale přála bych si, aby byly zdravé a aby se nemusely celý den ohánět jehlou, jako já. Promiňte, ale říkám, co si myslím. Tohle není moc zajímavý život... Byla bych radši, kdyby se naučily šít na stroji. To není taková dřina a navíc je to líp placené. A je to mnohem zajímavější práce, ne?
- MIMI *(prozpěvuje si)* Maminka píchá a taťka vyšívá.
- LAURENCE Chtěla byste, aby dělaly mechaniky? Ale to je mužské řemeslo.
- GISELA V práci, kde jsem dělala předtím, dělaly u strojů i ženy.
- LAURENCE *(tvrdohlavě opakuje)* Je to mužské řemeslo.

MIMI Ten, kdo šlape na pedály, musí mít koule?

Paní Laurence udělá zhnusené „ach!“ zatímco všechny ostatní se dají do smíchu.

LAURENCE S vámi se opravdu nedá seriózně diskutovat. Člověk hned ví, co nosíte v hlavě...

MIMI Myslíte koule? Ty mě nezajímají o nic víc, než spousta jiných věcí... Chtěla jsem jen, aby bylo jasno...

LAURENCE *(procedí mezi zuby)* Pořád ty vaše špinavosti...

MIMI Ale to nejsou špinavosti, paní Laurence. Samozřejmě, musíte je občas strčit pod vodovod, jinak by byly cítit... Musíte říct manželovi, že až si bude mýt zadek, ať si namočí i úd...

Všechny ženy se válejí smíchy.

LAURENCE *(si zacpává uši)* Prosím, už tak nemluvte, prosím! Nechte mě na pokoji! Lituji, že jsem vůbec něco řekla! Ach, panebože! Panebože!

Hodí na stůl rozešitou halenku a utíká ke dveřím.

MIMI Ta by se taky mohla naučit šít na stroji...

Laurence vyběhne. Ve dveřích potká Leona, který vchází. Přes ruku má přehozené sako.

GISELA *(která neslyšela poslední Miminu větu a teď se vyptává)* Co říkala?... Co říkala?...

Simona a Marie doslova pláčou smíchy. Mimi pracuje a tváří se vážně. Gisela ji prosí, aby jí zopakovala poslední větu. Leon hledí mlčky na Simonu, Marii a Giselu, které nepracují, ale smrkají a otírají si oči.

LEON Brečíte nebo se smějete?

MARIE To kdybychom samy věděly, pane Leone, to kdybychom věděly...

GISELA Tak půl na půl...

MIMI *(zcela vážně)* Někdy je těžké udržet je v klidu. Dělán sice, co můžu, ale mají své dny... *(následuje bezmocné gesto)*

LEON *(je nezvykle klidný. Počká, až se vrátí paní Laurence a usadí se na svém místě. pak teprve spustí)* Tak... Podle vašeho názoru, dámy, pro koho pracujeme? Pro mrtvé nebo pro živé? *(Nikdo mu neodpoví. Leon si ze všech úhlů prohlíží sako. Na první pohled je zřejmé, že je špatně ušité)* Jestli pracujeme pro mrtvé, pak musím říct, že pro mrtvého je to moc pěkné sako... Jenomže, mezi námi, mrtvý se bez saka docela dobře obejde, nemyslíte? Zabalí ho do rubáše a šup s ním do díry... Člověk na tom ještě může ušetřit, protože ten rubáš nemusí být z kdovíjak drahé látky, do hrobu stačí cokoliv... Ale jestli pracujeme pro živé, musím vás upozornit, že živý člověk udělá nevyhnutelně spoustu pohybů: hýbe rukama, sedá si, vstává, dýchá, zapíná se, rozpíná. A to nemluvím o válce, kdy člověk, aby zůstal naživu, musí často zvedat obě ruce nahoru. Ne, já mluvím o obyčejných pohybech, o obyčejném životě v obyčejné konfekci. Podívejte se na tohle sako. Pan Max mi ho vrátil a přišpendlil k němu tenhle papírek. Já vám přečtu, co je na něm napsáno: „To je sako pro mrtvého.“ *(ukáže papírek a pokračuje)* Je to napsáno velkými písmeny!... Sotva si zákazník to sako oblékl... *(krátká pauza)* v rukávu se roztrhla podšívka, ano, paní Simono. Já vím, to není nic vážného, nad tím přece

nebudeme plakat, to se stává. Prodavač to také tomu zákazníkovi řekl: prostě špatná nit, která praskla, to přejdeme mlčením... Pak se ale zákazník chtěl zapnout... *(naznačí zapínání)* Udělal to mechanicky a potom se podíval na ručně přišívané knoflíky. Ano, slečno Mimi, co si myslíte, že se s těmi knoflíky stalo?

MIMI

No co?

LEON

Uletěly nebo se utrhly, chcete-li... To se s nimi stalo... Pak zvedl oči, podíval se na sebe do zrcadla, strhnul si tuhle věc ze sebe, vyběhl z obchodu a pádil rovnou ke konkurenci... Možná jste už slyšely o konkurenci mluvit. Jsou to lidé, kteří pracují mnohem líp a nejsou tak drazí, protože nemají tolik nákladů... Když majitel obchodu viděl toho prchajícího zákazníka, nechal si přinést všechno zboží, které právě dostal prostřednictvím pana Maxe a poslal ho zpátky s tímhle připíchnutým papírkem. Pan Max balík dostal, rozbalil ho, prohlédl si zboží, zavolal mě, já jsem si ho taky prohlédl a musel jsem uznat, že zákazník měl pravdu: tohle je sako pro mrtvého! *(pauza. Pak Leon pokračuje stále stejným profesorským tónem)* A teď vás musím varovat. Ten, kdo chce dál pracovat pro mrtvé, půjde to dělat jinak... Od nynějška se naše dílna bude věnovat pouze a jedině živým. A věřte mi, že dneska chtějí za své peníze kvalitní zboží! Takže je konec časům, kdy jsme jim nabízeli všechny možné aušusy, saka se dvěma levými rukávy nebo se zapínáním na zádech! S tím je konec! Konec!... Válka skončila už dávno. S trochou štěstí dnes může prorazit kde kdo. Už nejsme po válce, teď jsme v období, kdy jsme zase před válkou! Všechno se vrátilo k normálu, dneska se dá sehnat všechno a za jakoukoliv cenu. Dokonce se mluví o tom, že brzy budou zrušeny lístky, že už žádná omezení nebudou existovat... Takže od této chvíle budu vyžadovat aspoň minimum profesionální zodpovědnosti. Slyšíte?... Minimum! *(oblékne si sako. Je mu příliš velké a na všech stranách na něm žalostně visí)* Jen se podívejte... Jedno rameno je v prvním patře

a druhé v přízemí... Paní Laurence, když pracujete, tak se musíte dívat, co děláte a ne co dělají ti ostatní...

GISELA Ale ta barva vám sluší...

LEON Barva? Takže vy si ještě ze mě budete dělat srandu?

GISELA Ne, ne. Já to myslím upřímně...

Marie se začne hystericky smát.

LEON *(zařve)* Tak už dost! Od této chvíle bude každý kus kontrolován a kontrolován a zase kontrolován! A když bude něco špatně nebo když na něco zapomenete, tak to budete předělávat tak dlouho, dokud to nebude v pořádku! A já vás budu platit za práci, ne za opravy, to si natlučte do hlavy! Měly jste tady klidný život, ale s tím je konec, slyšíte konec! Chci, aby tady byly ode dneška galeje, jako jinde, jako všude, jako u konkurence! Byl jsem moc naivní, že? *(Simona vstane a co možná nejnenápadněji položí kus, na kterém pracovala, na žehlicí stůl, pak si sundá plášť, vezme si kabát, zamává na šičky a jde ke dveřím. Teprve tam si jí Leon všimne)* Co to je? Sednout! Okamžitě sednout! Co to znamená? Chodíte si sem a tam, jak se vám zachce! Tohle není žádná cochcárna!

SIMONA Musím jít nakoupit a protože brzy bude polední pauza, myslela jsem si...

LEON Tady rozhoduju já, jestli bude polední pauza nebo ne!

SIMONA Řekla jsem paní Heleně, že musím odejít. Je to důležité.

- LEON To mě nezajímá! Tuhle dílnu řídím já a mě budete žádat o dovolení!
- SIMONA Vy jste tady nebyl a tak jsem poprosila vaši ženu.
- LEON *(řve)* Budete se ptát mě a jenom mě! A já říkám ne! Když budete trávit polovinu pracovní doby na nákupech nebo na nemocenské...
- SIMONA Za tři roky jsem chyběla jediný týden a to jsem si ještě vzala práci domů.
- LEON Bla bla bla! Když tady nemůžete poctivě pracovat, tak můžete jít! Nezapírejte tady místo. Tady se pracuje celý rok, tady žádná okurková sezóna neexistuje! Tady není čas na nákupy, tady mi nikdo nebude brečet nebo si stěžovat! Tady není Červený kříž!... Chci, abyste pracovaly, aby z téhle dílny vycházelo stoprocentní zboží, aby mi ho nikdo nemusel posílat zpátky!... Kdo myslíte, že zaplatí za tu pokaženou sérii, kterou mi Max poslal zpátky? Já! Jenom já! Takže od této chvíle už tady nechci slyšet smích, křik, pláč, žádné písničky! Nikdo nedostane jedinou hodinu volna, slyšíte, ani jedinou, i kdyby vaše děti měly chcípnout, i kdyby vaši rodiče neměli co k večeři a i kdyby se vaši manželé měli rozkrájet vzteky! Nic z toho mě nezajímá. Nakupovat budete chodit v sobotu odpoledne nebo v neděli!
- SIMONA *(vybuchne. Pláč má na krajíčku)* Ale to mají kanceláře zavřeno!
- MIMI *(k Simoně)* Co s tím prd'olou vůbec diskutuješ? Co myslíš, že ti řekne? Běž, mazej. A neboj, pokračování ti budu vyprávět...

Simona se podívá na Leona a ten odvrátí hlavu. Simona odejde. Leon si sedne na Simonino místo a chvíli tam mlčky zůstane sedět, jako kdyby byl úplně vyčerpaný. Šičky se potichu dají opět do práce.

LEON *(k Mimi)* Ty máš velkou pusou, vid'?

MIMI Ujde to, díky. Dělán, co můžu...

Ticho.

LEON Tak mi tou svou velkou pusou vysvětli, co získá tím, že si bude ničit zdraví pobíháním z jedné kanceláře do druhé.

MIMI Má přece nárok na důchod po manželovi. Je sama se dvěma dětma.

LEON Tady si vydělává na důchod! Tady! *(poklepe na stůl)* Celé dny jen běhá po nákupech, tak by tady taky měla každý den zůstat o hodinu dýl. Tady si vydělává na důchod!

GISELA Nemůže tady zůstat.

LEON A to bych rád věděl proč. Já tady taky zůstávám.

MIMI Jo. Jenomže když pak přijdete domů, pěkně se nazujete do bačkor a sednete si ke stolu. Papáníčko vám ženuška strčí až pod nos. Ale ona musí nakoupit a nakrmit dva hladové krky!

LEON *(pokyvuje hlavou)* Když se chce, tak jde všechno. Každý člověk musí vědět, co je pro něj důležité. Proč by jí měli dávat nějaký důchod? Z jakého důvodu?

GISELA

Její manžel byl přece v koncentráku, ne?

LEON

To jo, jenomže nebyl Francouz, madam. Nebyl Francouz! Nemá nárok na nic! Na nic! Důchody dávají jenom Francouzům, ne rumunským emigrantům! Kdo jí má ten důchod dát? Francouzi? Proč by to dělali? Rumuni? Vždyť jejího manžela ani neznají, odjel z Rumunska, když mu bylo dvanáct. Rumuni se na něj vykašlou! Tak kdo? Emigranti? Emigranti tady žádní nezůstali, odjeli s ním. A ti, kteří se vrátili, jsou namydlení, jako ten starý žehlič, vzpomínáte si?... Tak kdo by se měl o něco takového starat? Za chvíli se začnou stavět nové koncentráky, už nebude čas platit za ty staré. Už tady budou nové...

MIMI

Byla v advokátní poradně a tam jí řekli...

LEON

Aha, byla v advokátní poradně... A tam jí řekli...

Udělá gesto, které má znamenat „proč já se s vámi jenom bavím!“ Vstane, sebere sako, které spadlo na zem, zaváhá, pak ho zmačká a hodí na žehlicí stůl. Šičky mlčky pracují a ani se na něj nepodívají.

MIMI

(vůbec nezvedne oči od práce) Za ta špatně ušitá saka nemůžeme my. To ty jeho stříhy. Je mu fuk, jak stříhá... Copak moje knoflíky můžou za to, že na něm visí rukávy?... Jen se podívej na moje knoflíky... Kdyby udělali nějakou soutěž, tak jsem si jistá, že bych se stala mistryní světa v přišívání knoflíků... Podívej, podívej, že nekecám. Moje knoflíky jsou jako živé, koukaj na tebe, jen jen promluvit. A to ještě nemám pořádnou nit, tahle se přetrhne vždycky, když udělám uzal... Fakt... Jsou dny... Makám a makám a v duchu se ptám proč... Určitě ne kvůli módě... Nechám na sebe řvát a přitom... nemám nic... Nemám punčochy... nemám spodničku... nemám mejdlo, nic... Ale chci si aspoň vydělat na čokoládu. Ano, já chci čokoládu!

GISELA

Co tě to bere, Mimi?

MARIE

Ty máš chuť na čokoládu?

MIMI

Nemám pravdu? Konec omezení? Pro ně ano, ale co my? Co máme my? Nemáme pomalu ani na hajzlpapír... *(vstoupí Helena. Laurence a Gisela se snaží Mimi varovat, ale ta si všimne Heleny a pokračuje)* Já se za to nestydím. Klidně to můžu říct i před paní Helenou. Za všechno můžou jeho stříhy a ne moje knoflíky...

Helena věší na ramínka saka. Jsou to možná ta, která vrátil pan Max.

7. OBRAZ ÚMRTNÍ LIST

Rok 1949, odpoledne... V dílně jsou Mimi, Gisela, Laurence a Jean, nový žehlič. Helena stojí u lisovacího stroje. Simona si právě sundává kabát a bere si plášť.

HELENA

(se jí ptá) Tak už ho máte? *(Simona kývne)* Ukažte. *(Simona vyndá z kabelky velkou obálku a z ní vytáhne papír, který opatrně podá Heleně. Pak jde ke stolu a pustí se do práce. Helena polohlasně čte)* Úmrtní list... vydaný civilním soudem departementu Seine... na

základě zjištěných skutečností prohlašuje pana... za mrtvého. Místo úmrtí Drancy, departement Seine. Drancy? Proč napsali, že umřel v Drancy?

SIMONA *(ani nezvedne oči od práce)* Tak to píšou všem.

HELENA *(proti své vůli zvedne oči)* Co tím chtějí dokázat? *(Simona neodpoví a soustředěně šije. Helena dočte dokument do konce)* Místo úmrtí: Drancy, departement Seine, 3. března 1943. Co to má znamenat? Uklouzl snad na chodníku v Drancy, v departementu Seine, a zabil se?

Jean přistoupí blíž, vezme jí úmrtní list z rukou a čte ho. Helena se pokouší uklidnit. Simona stále pracuje.

JEAN *(když si list přečetl, snaží se ho vysvětlit)* Napsali tam poslední místo, kde byl nebožtík spatřen... Použili datum a místo, odkud byl pak poslán do... Dělají to proto, aby to odpovídalo... *(hledá slovo)* předpisům.

HELENA *(mu skočí do řeči)* Datum odjezdu kam? Kam? Nepíšou tam, že by to bylo datum odjezdu... Píšou, že umřel v Drancy, v departementu Seine, to je všechno... *(Jean se vrátí mlčky ke svému žehlicímu stolu. Helena chvilku přechází po dílně, pak zamíří k Simoně)* Ve vašem potvrzení, že je manžel nezvěstný, je přece napsáno, že 3. března 1943 odjel z Drancy směrem na Lublin a Majdanek. Já jsem si to přece nevymyslela. Proč to pak změnili?

SIMONA *(po dlouhé pauze)* Na úmrtní list nemohli napsat, že odjel směrem...

HELENA Proč ne?

SIMONA Museli uvést přesnější místo.

HELENA Proč? (*Simona neodpoví a pracuje čím dál energičtěji. Ticho. Pak Helena náhle zařve*) Měla jste to odmítnout! Měla jste to odmítnout, neměla jste si to brát!

LEON (*vejde. V ruce drží nůžky*) Co se děje? Co zas je? Co udělala?

HELENA (*mu podá úmrtní list*) Na! Čti!

LEON Co to je?

HELENA Čti!

Leon očima přeběhne dokument a pak ho vrátí Heleně.

LEON Výborně... Výborně. Teď už nebude muset běhat z jedné kanceláře do druhé a občas tady bude moct zůstat přesčas.

HELENA (*strčí mu list zpátky*) Dočti to do konce!

LEON Vždyť jsem to dočetl. Až do konce. Je to skvělé. Jsou tam všechna razítka. Je to v naprostém pořádku.

HELENA Nic tě na tom nešokuje?

LEON Co by mě mělo šokovat? Myslíš, že je to poprvé, co vidím nějaký úmrtní list? (*ušklíbne se a zavrtí hlavou*) Viděl jsem jich víc, než letošních objednávek...

HELENA (*křičí*) Místo úmrtí: Drancy! Drancy!

LEON No a co? V Drancy nebo jinde. Vždyť je to jenom papír, ne?

HELENA Ty chudáku! V Drancy nebo jinde! Ale nic takového na tom jejich papíře se všemi těmi razítky a podpisy neexistuje, rozumíš?... Podívej Soudní tribunál departementu Seine... Zapisovatel... Soudce... zaregistrováno... ověřeno... Nikdo z nich tam nebyl! Nikdo nikdy nenastoupil do těch vagónů! Nikdo nešel do plynu! Jestli umřeli v Drancy nebo v Compiègne, kdo si na ně vzpomene?

LEON *(potichu)* Ale vzpomene, vzpomene, na to nepotřebuješ žádný papír. A hlavně kvůli tomu nemusíš křičet...

HELENA Proč to tam píšou, proč? Proč tam prostě nenapíšou pravdu? Proč tam nenapíšou: zaživa hozen do pece? Proč?

LEON Je to jen papír, nic než papír. Simona tenhle papír potřebuje, aby dostala důchod. To je všechno. Vždyť ani na ten důchod nemá nárok. Ale pořád se o to snaží, pořád běhá a běhá po těch kancelářích. Je to silnější než ona. Líbí se jí vyplňovat všechny ty dotazníky, seznamy a doklady, je to její neřest, zvrácenost! A tenhle papír jí k tomu jen pomůže, nic víc... K ničemu jinému není!... Je to jen papír, který jí umožní dostat další papíry! To je všechno!

HELENA A co děti? Jak se dozvedí pravdu, když uvidí, že jejich otec umřel v Drancy?

LEON Ale dozvedí, dozvedí. Budou toho vědět až příliš!

HELENA Jistě, podle tebe platí heslo, že čím méně toho člověk ví, tím líp.

LEON Ti, kteří by to měli vědět, to nikdy vědět nebudou. A my? My už víme až moc...

HELENA Kdo by to měl podle tebe vědět?

LEON *(po krátké pauze procedí mezi zuby)* Ostatní.

HELENA Jací ostatní?

LEON Neřvi. Tady je dílna, tady se pracuje, tady se nevedou filozofické diskuse... *(k Simoně)* A ty si to schovej... Já tady žádné takové papíry vidět nechci. Tady se žádný důchod nedává, tady se pracuje. Hotovo a tečka!... Tady nepotřebujeme žádné úmrtní listy!

HELENA Přestaň na ni křičet. To já jsem se jí ptala.

LEON A ty jsi kdo? Soudce? Obhájce? Advokát? Ministr válečných veteránů nebo obětí války? Ty chceš všechno vyřídit jazykem, tak vyřid' nejdřív moje problémy a jestli ti zbyde trocha času, pak se můžeš starat ostatní...

HELENA Jaké ty máš problémy?

LEON Já? Žádné! Já jsem šťastný, tak šťastný, že to už nemůžu vydržet! Tak jaképak já bych mohl mít problémy? Co?... A kdo si vzpomene na mě, madam, hm? Kdo si podle tebe vzpomene na mě? *(Helena odejde. Leon vzdychne a pak začne v dílně horečně uklízet. Všichni mlčky pracují. Leon nakonec zůstane stát uprostřed dílny se svěšenýma rukama. Nikdo nepromluví, nikdo se na něj ani nepodívá. Nakonec se obrátí k Simoně)* V pořádku?

SIMONA

(pokrčí rameny, jako kdyby se jí to všechno netýkalo)
V pořádku.

LEON

Dobře... Dobře... *(odejde)*

8. OBRAZ SCHŮZE

Rok 1950. Dílna je v plné práci.

LEON

*(sundává saka, která jsou pověšená u žehličova stolu.
K žehličovi)* Můžeš tady dneska zůstat přesčas?

JEAN

Musím odejít v půl sedmé...

LEON V půl sedmé? Ty jsi teď úředník, nebo co?

JEAN Je dnes pátek?

LEON Ano. Dnes je pátek a zítra sobota.

JEAN Každý pátek večer odcházím v půl sedmé, protože mám schůzi.

LEON Ty máš v pátek večer schůzi a já musím v sobotu ráno vyexpedovat zboží! *(Jean ani nezvedne hlavu a klidně dál pracuje. Leon pokrčí rameny, pak jde ke dveřím. Tam se najednou zastaví)* Na té schůzi budete dnes večer pořádat revoluci?

JEAN Myslím, že ne.

LEON Škoda!... Byla by to krásná výmluva, abys mohl v sobotu přijít později... Škoda... Je to schůze, na které jenom diskutujete o revoluci, ne? A nemohli by projednou diskutovat bez tebe?

JEAN Ne!

LEON To jsi tak velký šéf, že bez tebe nemůžou diskutovat?

JEAN *(prudce odloží žehličku)* Jestli chcete žehliče, který bude pracovat ve dne v noci, jen aby vám udělal radost...

LEON Tady nikdo nepracuje proto, aby mně udělal radost...

JEAN Já nejsem váš otrok! A všude jinde je míst dost...

LEON *(bere si šičky za svědky)* Tak to snad je opravdová infekce: všichni žehličkové odtud chtějí odcházet! Vadí vám snad ten stůl? Je nakloněný? Žehlička je moc těžká? Chcete v pět hodin podávat čaj? Nejsem snad usměvavá opička? *(udělá příšernou grimasu. Všechny šičky začnou protestovat a nabízejí mu banány)*

JEAN Každý pátek mám schůzi a odcházím přesně v půl sedmé.

LEON Tak běž! Jen běž! Bůh tě opatruj! Víš co, rozdělíme si úkoly. Ty půjdeš na schůzi a postaráš se o blaho celého lidstva a já budu celou noc žehlit, abych mohl ráno vyexpedovat zboží. Co ty na to? Jenom bych ti chtěl něco připomenout. Já musím každou sobotu odeslat zboží a vždycky to splním, zatímco vy se scházíte už roky a roky a pořád diskutujete o změnách a o štěstí, ale já pořád nikde nic nevidím... A přitom se snažím. Tak mi řekni: kde je to štěstí, kde jsou ty změny?

JEAN Asi se nesnažíte dost.

LEON Tak mě nasměřuj, ať konečně v životě něco uvidím. Nebo mi řekni datum: ke změnám dojde v ten a ten den a všechno ostatní, spravedlnost, štěstí atd. bude následovat do měsíce.

JEAN Pane Leone...

LEON On mi říká „pane!! A jéje.

JEAN Už to, že chodím každý pátek na schůzi a vy mně v tom nemůžete nijak zabránit, je velké štěstí. Není v tom taky trochu změny?

LEON Pripusťme, že ano... A nezapomeň jim připomenout, že každý rok platím příspěvky na slavnost l'Humanité, kam ale nikdy nechodím, protože tam vždycky prší.

JEAN Dobře. Zařídím to tak, aby vás zastřelili mezi posledními.

LEON Mou ženu taky?

JEAN Vaši ženu taky.

LEON Díky. Člověk má hned lepší pocit, když ví, že má ochránce. Simono, ty tady zůstaneš se mnou, abys přišla knoflíky. Doufám, že ty žádnou schůzi nemáš.

Odejde, aniž by počkal na odpověď.

MIMI *(k Simoně)* Jseš pitomá? Proč mu neřekneš ne? Proč ho nepošleš do háje?

GISELA Může říct své ženě.

MIMI Jo, ta by mu vyškrábala oči!

Simona netečně šije dál.

GISELA A co děti?

SIMONA Když v pátek večer nejsem doma, přijdou si pro mě.

MIMI Takže je vlastně všechno v cajku. Když se ti to líbí...

JEAN Jí by mohli nadělat na hlavu a ještě by za to poděkovala... Máte svoje práva a vůbec je neznáte, tak jak chcete, aby vás respektovali?

Ticho. Všichni pracují. Simona se najednou zhroutí na stůl, schová si obličej do dlaní a začne plakat. Všichni přestanou pracovat.

MIMI A už je to tady...

MARIE Co je ti, Simono?

GISELA *(vezme ji za ramena)* On to nemyslel tak zle.

LAURENCE Vidíte, do čeho se to pletete?... Ta vaše „práva“ ...

JEAN Já jsem nic neřekl.

LAURENCE My tady nejsme hluché!

SIMONA *(vrtí hlavou)* To nic...

MIMI Tak proč bulíš? Co? Chceš, abych šla za tou opicí a řekla jí, že tady dneska večer nezůstaneš? Já se před ní přece nepotentočuju.

Simona zavrtí hlavou.

LAURENCE *(vstane)* Pojd'te si sednout na mé místo. Nadýcháte se aspoň čerstvého vzduchu. Dneska je tady hrozné horko. A navíc ty zimní látky...

Simona gestem ruky poděkuje, ale ani se nepohne.

MIMI *(potichu)* Máš krámy? *(Simona zavrtí hlavou. Mimi pokračuje ještě tišším hlasem)* Myslela jsi na svého...

SIMONA *(pořád vrtí hlavou)* Nemyslala jsem na nic, na nic... na nic...

MIMI Vykašli se na ten jejich důchod!... Přece si kvůli tomu nezkazíš zdraví!... Ať si ho nechaj! Ať si ho strčej někam!

Simona krčí rameny, jako by chtěla vyjádřit „kvůli tomu taky nepláču“.

GISELA Je to kvůli dětem, vid'?' Ještě jste se nepohádali... To já, když mě děti rozzlobí, mám radši, když pláčou ony a ne já. Představ si, včera večer jsem přišla domů a zjistila jsem, že ta starší si umazala novou blůzku. Chtěla si ji vzít na sebe a já jí povídám: „Ty špindíro! Pěkně si ji sama vypereš!“ Samozřejmě, její otec se jí začal zastávat. To ti bylo křiku!... Brečela jsem celou noc... Nezamhouřila jsem oko... Přisahám, někdy se to tak zchumelí, že... *(začne taky brečet)*

MIMI *(potichu. Přitom hrozí Gisele prstem)* Ty mlč!

GISELA A proč? Copak nemám právo se vám svěřit?

Vzlyká a předstírá, že smrká do kapesníku.

SIMONA *(bouchá do stolu)* Kdybych aspoň věděla proč pláču! Ale já to nevím!...

MIMI Tak přestaň a usměj se.

SIMONA To nejde. To nejde.

MIMI Polehčej se v podpaží. (*Simona dál pláče. Ticho*) Tak breč, děvče, aspoň budeš míň čurat! (*Simona neví, jestli se má smát nebo plakat*) Tak vidíš, že to jde... Chceš, abych ti vyprávěla, jakého ho měl ten hrbáč? Celého křivého, zkrabaceného, ale stačilo se ho jen dotknout a hned se pěkně narovnal...

Simona vrtí hlavou a pláče.

JEAN (*se obléká*) Nech ji. Ty tvoje prasečinky ji jen zbytečně rozrušej...

MIMI Hele, nestarej se, to je mezi náma holkama...

JEAN Kdybyste se všechny postavily za to, že chcete hodinovou mzdu, pak by si každý rozmyslel vás tady nechávat přesčas. Musíte ho přinutit, aby vás respektoval, jinak...

GISELA Mně osobně vyhovuje být placená za kus...

JEAN Při hodinové mzdě by sis odpracovala své hodiny a za zbytek bys musela dostat příplatek.

GISELA Ale neměly bychom takovou volnost...

MIMI Hlavně ty, když chodíš každých pět minut čurat...

GISELA Já že chodím každých pět minut čurat?

LAURENCE Jen se nestyd'te... A běžte...

GISELA Já se nestydím. Nikam nechodím...

LAURENCE   Nikdo vám to přece nevyčítá...

GISELA   Já čurat nechodím. Nikdy...

MIMI   Tak proč pořád chodíš pryč?

GISELA   Já nikam nechodím. To chodí ostatní...

LAURENCE   To je hrůza. Ještě vás tady obžalují za to, že...

JEAN   *(po krátké pauze)* Vy fakt máte v hlavě seno.

MIMI   *(mu ukáže na hodiny)* Hele padej, nebo přijdeš pozdě na tu svou schůzi. *(Jean odejde a práskne za sebou dveřmi. K Simoně)* Teď jsme tady zůstaly samy, tak se můžeš rozepnout...

Simona pláče.

MARIE   Ještě se udusí.

GISELA   Nechceš se natáhnout na žehlicí stůl?

Krátká pauza.

MIMI   *(k Simoně)* Chceš, abych ti něco poradila?

GISELA   Dej jí pokoj.

MIMI   Nech si občas vymést komín, to tě přivede na jiné myšlenky a vyžene brouky z hlavy.

GISELA Fuj... Co je na tom příjemného?... Copak už takhle nemá svých starostí dost?... Chlap by jí jenom přidělal prádlo. Už teď tráví polovinu noci tím, že pere po dětech.

MIMI A veřejné prádelny jsou pro psy?

GISELA Říkám ti, že nic takového nepotřebuje...

MIMI *(k Simoně)* Nepslochej jí... V neděli tě vezmu na tancovačku, nabrnkneš si tam nějakého krásného kluka...

GISELA Ty tedy umíš být někdy pěkně hnusná... Vážně...

MARIE Potřebuje někoho, kdo ji pomůže, kdo ji podrží... *(Mimi začne zpívat sprostou písničku, ale Marie ji přeruší)* Chci tím říct, že potřebuje něco trvalého, někoho, kdo...

MIMI Správně. Čím to trvá dýl, tím líp... Když to pak změkne, nestojí to za nic...

Všechny se rozesmějí.

LAURENCE *(jediná, kdo se nesměje. K Simoně)* Cítíte se líp?

SIMONA *(otírá si oči a také se teď směje)* Nevím, co mě to popadlo. Cítila jsem se dobře a pak jsem najednou měla pocit, že se začínám dusit...

MIMI *(pláče smíchy)* Jo, když je to dlouhý, tak se můžeš udusit...

GISELA Mlč a nech ji mluvit... Já taky mám někdy chuť... Mám chuť... A pak to ze sebe nemůžu dostat, jako bych měla... (*hledá slova*)

MIMI Zaražený prdy?

GISELA Jako bych měla v sobě vatu. Tady. (*poklepe si přes prsa. K Simoně*) Vážně, jako bych v sobě měla vatu. Věříš?

Simona pokrčí rameny, jako by nerozuměla.

MIMI (*k Gisele*) Jo, jenomže ty nemáš důvod, jsi šťastná, máš manžela, domek, holky...

GISELA Jistě, jistě...

SIMONA Ale já taky, já mám taky děti. Ve škole si vedou dobře... A mám práci, celý rok...

MIMI Tobě chybí...

GISELA Dej jí pokoj.

MIMI Pojď se mnou v neděli tancovat. Řeknu Mickeymu, že jdu za mámou, stejně ho nemůžu ani vystát.

SIMONA Ty jsi blázen. A co udělám s dětma?

MIMI Copak se ti i v neděli musí věšet na krk? Pošli je na fotbal... Nebo ať jedou někam tábořit...

GISELA Ty jsi dobrá... Aby jí někde nastydly... Děkuju pěkně...

SIMONA V neděli se jim věnuju celý den. Chodíme do kina...

MIMI Každou neděli?

SIMONA Když je hezky, tak se jdeme projít... A k večeru se vždycky zastavíme u mého otce...

MARIE Chodíte k dědečkovi? (*Simona přikývne*) A s dětmi?

SIMONA To je dobře, ne?

MIMI Moc hezky strávený den... A kde chceš přijít na jiné myšlenky, to mi teda řekni?

Krátká pauza.

SIMONA Tady. Mezi vámi...

9. OBRAZ

ZMĚNIT SVŮJ ŽIVOT

Letní večer roku 1951. Okna jsou otevřená dokořán. Simona sedí na místě paní Laurence a přišívá knoflíky. Helena stojí u stolu s lisovacím strojem a

pokouší se složit šaty do krabic, aby je co nejméně zmuchlala. Přitom se rozčiluje

- HELENA Bude to hrozně zmačkané...
- SIMONA Kam to jde?
- HELENA Do Belgie... *(vejde Leon, posadí se ke stolu vedle Simony a bezdůvodně se začne smát)* Už jste skončili?
- LEON Hádej, co mi přišlo.
- HELENA O čem to mluvíš?
- LEON Držel jsem v ruce tři esa, pikového krále a červeného svrška. Chtěl jsem si vyměnit dvě karty. Odhodil jsem krále a svrška a hádej, co mi přišlo.
- HELENA Dvě esa.
- LEON Dvě esa? Jedno eso! Ve hře jsou jenom čtyři esa a tři jsem už držel v ruce...
- HELENA A jak já to mám vědět?... Proč tuhle zásilku nevyřizuje Max?
- LEON *(k Simoně)* Hrajete karty?
- SIMONA Jenom prší s dětmi.
- LEON Esového pokra jsem dostal poprvé v životě a něco takového se mi musí stát, když hraju se svými mechaniky!... Ale s tím je ode dneška konec. Když

budou chtít hrát, budeme hrát o peníze a ne o knoflíky!
Navíc jsou to moje knoflíky, takže nic neriskují...

HELENA To je mi fuk! Ale tohle mi nejde, ty krabice jsou moc malé!

LEON Nech to, nech to, já to udělám. Nakonec tady stejně budu muset dělat všechno.

HELENA No jo, no jo... Proč to nedělá Max?

LEON Mám přece právo dodávat svým zákazníkům zboží přímo a ne prostřednictvím pana Maxe. Neuzavřel jsem s panem Maxem smlouvu na celý život...

HELENA A víš jistě, že nám aspoň zaplatí?

LEON A proč by neměli zaplatit?

HELENA Já se jen ptám...

LEON Protože mně pár lidí nezaplatilo, tak ty hned... *(vstane a pomáhá Heleně zabalit krabici. Simona došije knoflíky na jedno sako a vezme si z ramínka druhé)*
Máte zprávy o dětech?

SIMONA Ano, dostala jsem pohled.

LEON A všechno v pořádku?

SIMONA Ano, díky...

LEON A kde vlastně jsou?

SIMONA V NSR.

HELENA Pomáháš mi nebo se bavíš?

LEON Pomáhám ti a bavím se. Mohu dělat dvě věci najednou, nemám obě ruce levé jako ty...

HELENA *(chvíli ho pozoruje)* Samozřejmě, tak, jak to ty děláš, to vůbec není těžké. Až to dostanou, budou z toho mít hadry... Klidně to můžeš zmačkat do koule a strčit dovnitř...

LEON Copak v Belgii neumí žehlit?

HELENA Prosím tě, nech toho, takhle mě ještě víc rozčiluješ, udělám to sama...

LEON *(k Simoně)* NSR? Není to Německo?

HELENA Prý je tam čistý vzduch...

LEON Ano, ano, říká se to...

SIMONA Jsou spokojené.

LEON Aspoň jste je varovala?

HELENA Leone, prosím tě!

LEON Co je? Vždyť jsem nic neřekl.

HELENA Tak nic neříkej.

LEON To je hrůza. Vždycky ví předem, co... Ale...

SIMONA *(k Heleně)* Nechtěla jsem je tam pustit, ale pak jsem si řekla, když to organizuje mládežnická organizace...

HELENA Udělala jste dobře. Je tam zdravé podnebí...

LEON To jo, to jo...

SIMONA Starší mi napsal, že je odvezli autobusem navštívit Ravensbrück...

LEON *(náhle prudce k Heleně)* Ale proč tu krabici balíš teď? Zůstane to zmačkané celou noc!

HELENA Vždyť jsi mi říkal, že to musí zítra ráno za úsvitu odejít... Kvůli tomu jsem tady zdržela Simonu...

Simona pověsí sako, které došila a chystá se odejít.

LEON Dodělám to zítra, nech to...

HELENA Zítra na to nebude čas!

LEON Říkám ti nech to!

HELENA Ne! Co jsem začala, to taky dokončím!

LEON *(k Simoně)* Tvrdohlavá, co?... Půjdete rovnou do postele?

SIMONA Ano... Pojedu domů...

LEON Nevyužijete toho, že jsou děti na prázdninách, abyste se trochu...

HELENA Leone!

LEON Co je zas?

HELENA Přestaň!

LEON Co jsem zase řekl? Není přece malá holka... Nemusím s ní mluvit v narážkách...

SIMONA *(usmívá se)* Víte, doma je pořád něco na práci a pak... A pak... *(směje se)*

HELENA Samozřejmě... Samozřejmě... On si to neuvědomuje...

LEON Kdo si tady co neuvědomuje? Vy si to neuvědomujete... Jestli nevyužijete toho, že jsou děti na prázdninách, a nevyjdete si trochu mezi lidi seznámit se a tak, jak chcete začít znovu žít? Jak?

SIMONA Já po tom netoužím, pane Leone, mně je takhle dobře...

LEON *(k Simoně, kategoricky)* Posad'te se... *(Počká, až si sedne a posadí se vedle ní)* Znáte kavárnu Thermometre na náměstí Republiky? Ne? Je hned na rohu Voltairova bulváru, taková velká kavárna... No, a do téhle kavárny chodí každou neděli dopoledne jistá Fanny. Je to moc milá dáma. A ta pomáhá začít nový život lidem, kteří... Běžte za ní, oslovte ji mým jménem a promluvte si s ní, třeba zná někoho, kdo vám bude vyhovovat, třeba vás někomu představí... K ničemu vás to nezavazuje, když to půjde, fajn, když to nepůjde, tak se nic neděje, sbohem a díky, nic nemusíte kupovat, vstup je zdarma... Rozumíte?... *(Ticho.*

Helena hledí na Simonu a Simona najednou vyprskne smíchy. Leon k Heleně) Co jsem řekl tak směšného? Proč má zůstat sama, když ještě může někoho udělat šťastným? Vždyť je tolik mužů, kteří si vytrpěli svoje a zůstali sami... Je přece normální, tak může žít normální život... Ale i kdyby byla ošklivá jako noc, má třípokojový byt a na ten by vždycky někoho uhnala... (Simona se směje čím dál víc) Dobrá, berme to, jako kdybych nic neřekl...

SIMONA *(se uklidní)* Promiňte, pane Leone. Sice jsem nikdy nebyla v kavárně Thermometre, ale nedávno mi někoho představili...

LEON Tak vidíš! Vidíš!

SIMONA *(znovu se rozesměje)* Dokonce přišel k nám domů.

HELENA Ale to je báječné! Báječné!

SIMONA Jenomže děti mu to tak znepríjemnily, že odešel a už jsem ho nikdy neviděla. Chovaly se k němu strašně... *(směje se)* Pak se ten člověk, který mi ho představil, dozvěděl, že díky madam Fanny se podruhé oženil a se svou novou ženou hledal větší byt. Proto přišel ke mně... *(směje se)* Víte, co říkal, když odcházel? „Je to třípokojový byt, ale malý třípokojový byt!“... Vůbec toho nelituji . Aspoň jsem si uvědomila, že i kdybych chtěla, nemohla bych...

LEON Všichni nejsou lumpové... Jsou muži, kteří opravdu někoho hledají...

SIMONA Děti jsou už velké, byly by moc nešťastné. Už si zvykly, že jsou jediní muži v domě. A pak, víte, já jsem si manžela vzala proto, že to někdo zařídil, že nás představili... Musím říct, že jsem měla štěstí, že jsem toho nikdy nelitovala. Byl to dobrý manžel, ale dnes...

Dnes by se to muselo stát jinak, protože si
myslím, že podruhé bych nic takového udělat
nemohla... Když ten člověk přišel k nám domů...

HELENA

Jaký byl?

SIMONA

Měl takovou křivou pusou, ale jinak nebyl ošklivý.
Spoustu toho prožil... Ale já jsem se před ním musela
držet, abych nedostala záchvat smíchu... Jakmile se k
nám otočil zády, smáli jsme se všichni tři. Nejmladší
syn ho pak napodoboval... Ten člověk měl trošku
židovský přízvuk, a malý ho dokázal tak napodobit, že
jsme se váleli smíchy... Ne, je to příliš složité, než
abych vám to dokázala vysvětlit. Víte, mně je takhle
dobře. Cítím se volná, už bych nikdy nemohla...
Dobrou noc...

Odejde.

HELENA

Dobrou noc.

Ticho.

LEON

Já si myslím, že...

HELENA

Ty teda máš nápady!

Ticho.

LEON

Fajn. Půjdeme si lehnout.

HELENA

(ukáže na nedobalenou krabici) Doděláš to zítra?

LEON

Dodělám to zítra...

HELENA Musíš si vzít větší krabici.

LEON To nebude zapotřebí...

HELENA A co dopis?

LEON Jaký dopis?

HELENA Však ty dobře víš...

LEON Napíšeme ho zítra...

HELENA A zítra řekneš, že ho napíšeme pozítří...

LEON Nemám papír.

HELENA Napiš to na nečisto a já to pak přepíšu...

LEON Ty máš tužku? *(Helena mu podá tužku. Leon chvílku přemýšlí)* Jak to mám napsat?

HELENA Prosím tě, už jsme to probrali stokrát...

LEON A jak mám začít? Jak ho mám oslovit?

HELENA Milý bratranče...

LEON A co takhle: „Milý bratranče a milá sestřenice“?

HELENA Když chceš...

LEON Milý bratranče a milá sestřenice, milý vzdálený bratranče a milá vzdálená sestřenice...

HELENA Nech to, já to pak dopíšu.

LEON Nechceš to napsat celé sama?

HELENA Ne. Je to tvůj bratranec, tak to napiš ty...

LEON Můj bratranec? Vždyť to ani není můj pravý bratranec, je to vzdálený bratranec. A jí vůbec neznám, nikdy jsem ji neviděl. I jeho jsem viděl maximálně dvakrát v životě, a to ještě bůhví kdy. Jako kluk. Ani si nepamatuju, jak vypadá... *(Helena vzdychne a neodpoví)* Dobře! Vzdálený bratranče a vzdálená sestřenice nebo milý vzdálený bratranče?... *(píše)* Vzdálený bratranče! A dál?

HELENA *(diktuje)* Jestli pořád ještě chcete přijet...

LEON Počkej... Ne tak rychle... Myslíš, že bychom je neměli upozornit, že tady to taky není jednoduché, že se tady musí pracovat? Já nevím... V co vlastně doufají? Proč odtamtud chtějí odjet?

HELENA Už jsme to přece probírali. Protože už to tam nemůžou dýl vydržet...

LEON *(pokyvuje hlavou)* Už to tam nemůžou vydržet... A myslíš, že to je důvod, aby všechno opustili a nastěhovali se k lidem a do země, kterou vůbec neznají?

HELENA Ty nechceš, aby sem přijeli, vid'?' Pak je to jednoduché. Napiš jim, že nechceš, aby k nám přijeli. A hotovo. Ale

už se konečně jednou rozhodni, nebo se z tebe zblázním! Mluvíme o tom horem dolem.

LEON Jenom se ptám, jestli bychom je na to neměli upozornit. Že se tu nežije jednoduše, že tady všichni musí tvrdě pracovat! Nechci, aby si dělali iluze...

HELENA Kdo si dělá iluze?

LEON Já nevím. Možná si představují, že tady padají pečení holubi do huby.

HELENA *(vstane)* Napiš si, co chceš. Já si jdu lehnout.

LEON Ty jsi hrozná! Pořád mě nutíš, abych ten dopis napsal a když ho začnu psát, tak si jdeš lehnout!

HELENA Dobře. Tak napiš: Milý bratranče a milá sestřenice, budete u nás vítáni. Čekáme na vás. Brzy na shledanou. Podpis: Helena a Leon.

LEON Ty mě k tomu vůbec nepotřebuješ.

HELENA Chci, abys to napsal ty.

LEON Proč?

HELENA Protože tě znám...

LEON *(vzdychne)* Dobře. Milý vzdálený bratranče, milá sestřenice, přijďte, čekáme na vás... ne... Jestli pořád ještě chcete přijet, napište nám kdy, abychom mohli všechno zařídit a abychom vás mohli pro začátek ubytovat u nás... Je to tak správně? *(Helena neodpoví)* Tobě se nelíbí to „pro začátek“, vid’?

HELENA Podívej, je to jednoduché. Jestli nechceš, aby přijeli, tak napiš: nejezděte... Bolí mě hlava...

LEON Copak bych mohl napsat „nejezděte“ svému vlastnímu bratranci, který si toho tolik vytrpěl a který mě teď prosí o pomoc? Já chci jenom říct, že... že máme určitou odpovědnost. Copak vím, co si představují, proč chtějí odjet z Polska, proč chtějí přijet sem, zrovna sem a proč nechtějí jet třeba do Izraele? Možná si představují, že tady mám obrovskou továrnu a že se válím ve zlatě a diamantech.

HELENA *(je vzteky bez sebe)* Jsou to komunisti! Kašlou na zlato a diamanty! V Izraeli nikoho neznají! Jejich děti mluví francouzsky, chtějí přijet do Francie, žít ve Francii a pracovat ve Francii!

LEON Jestli jsou komunisti, tak proč nezůstanou tam, kde teď jsou všichni lidi komunisti?

HELENA Já si jdu lehnout.

LEON Copak o tom nemůžeme diskutovat. Jen se ti pokouším...

HELENA *(přerušit ho)* Diskutuj si s kým chceš, já jsem unavená a bolí mě hlava. Je to tvoje rodina, pro mě za mě jim napiš, co chceš...

Leon kývá. Helena s pláčem odejde.

LEON To je hrůza! Co jsem zase řekl tak špatného? Copak to je moje chyba, je to moje chyba, moje chyba, že se celý svět topí ve sračkách?

**10. OBRAZ
MAX**

Podvečer roku 1952. Všichni jsou v práci, jen Simona chybí. Mimi si prozpěvuje. Vběhne Leon a utíká rovnou k žehlicímu stolu, pod který se schová, za hromadu nevyžehlených sak. Mezitím je zvenčí slyšet Helenin hlas.

HELENA   Říkám vám, že tady není!

MAX   A kde je?

HELENA   Copak já vím? Já ho nekontroluji...

MAX   Chci svoje zboží, slyšíte? Chci svoje zboží! Neodejdu odtud, dokud nedostanu svoje zboží!

HELENA   Jakmile bude připravené...

MAX   Já vím, já vím, naložíte ho do taxíku... *(Max vstoupí a za ním Helena, která se ho pokouší uklidnit. Max má očividně nervy nadranc. Podezřavým pohledem chvíli pozoruje dílnu. Pak si všimne hromady nedodělaných sak na Simonině místě a zasténá)* Nic není připraveno...

HELENA   *(se usmívá)* Podívejte, pane Maxi, všechno, co bylo připraveno, jsme vám už vyexpedovali...

MAX   *(začne sbírat nedodělaná saka a dokonce je vytrhává z rukou šiček a přitom řve)* Samá čtyřicítka, samá čtyřicítka! Potřebuji všechny velikosti a vy mi posíláte samé čtyřicítky! Čtyřicítky jsou mi k ničemu! *(Sbírá saka a přitom objeví pod stolem Leona)* Leone!

LEON   *(jako kdyby se probouzel)* Hm?

MAX   Vy se teď schováváte pod stolem?

LEON   Já že se schovávám?

MAX Proč jsem nedostal...

LEON *(pokračuje ve své myšlence)* Kdo se tady schovává? Proč bych se měl ve svém vlastním domě schovávat?... V životě jsem se už naschovával dost... Děkuju pěkně... To je dobré! Copak už nemám právo lehnout si pod svůj vlastní žehlicí stůl?

MAX *(snaží se uklidnit)* Leone, Leone! Leone! Proč jste mi dnes ráno říkal do telefonu, že jste zboží naložil do taxíku a že ho za chvíli dostanu?

LEON *(zařve)* Já? Já že jsem něco takového říkal? Já že jsem něco takového říkal do telefonu? Já že mám čas telefonovat?

MAX Tak ne vy, ale vaše žena.

LEON *(rozzlobeně)* Heleno, proč takové věci říkáš? *(Helena na něj mlčky hledí)* Tak už o tom nemluvme.

MAX Moji zákazníci čekají na zboží a já musím vědět, co se děje. Už od minulého měsíce je tahám za nos. Od minulého měsíce! Dneska ráno ke mně přišel jeden do obchodu, posadil se na skládací židličku a prohlásil, že se odtamtud nehne, dokud nedostane zbytek zásilky.

HELENA Tohle přece nejde, nemůžeme čekat jeden u druhého, brzy bychom už nemohli pracovat...

MAX Podívejte, madam, on má ve svém obchodě taky zákazníky, kteří čekají buď na pohřeb nebo na svatbu... Nemůžeme je nechat čekat do nekonečna. Když se dohodneme na termínu, tak ho musíme dodržet, jinak... Leone, udělej něco! Přece jsme si spolu vždycky šli na ruku, ne?

LEON Jo. Jenomže to byla vždycky moje ruka, která pracovala.

MAX Přísahám, že jestli mi do večera nedodáš zbytek, je mezi námi konec, slyšíš? Konec!

LEON Konec? Tak dobře, je konec. A co mám jako teď dělat? Rozplakat se nebo se jít oběsit?

MAX *(chytí se za břicho)* Leone, jestli budu mít vřed...

LEON *(skočí mu do řeči)* Vřed? Ty mluvíš o vředu? Já už mám dva! Dva a k tomu gastritidu!

MAX Tak dobře, je konec! Všechno snesu, jenom ne neupřímnost!

LEON *(k Heleně)* Kdo tady není upřímný? Nejsem snad nemocnější než on?

MAX Měli byste si tady trochu zorganizovat práci a ne pořád pracovat postaru, po židovsku.

LEON Aha! Už je mi jasné, jak to je! Pán mi sem chce dohodit árijského ředitele! Tak prosím, jen ať přijde! Odevzdám mu klíče a emigruju do volné zóny na Azurovém pobřeží!

MAX Proč jsem dostal samé čtyřicítky?

LEON U mě je to vždycky tak: Buď všechno nebo nic!

- MAX *(pokračuje)* Všechny ty čtyřicítky mi jsou k ničemu, nikam je neudám. Když nebudu mít od každé velikosti pár vzorků, nemůžu je expedovat, nemůžu...
- LEON Myslíš si, že si tady tvoje zboží nechávám pro vlastní potěšení? Jen expeduj, expeduj, co mám v životě jiného, jaký mám smysl života?
- HELENA *(k Leonovi)* Leone, prosím tě. *(k Maxovi)* Uděláme maximum, nebojte se...
- LEON Maximum! Jen se rozhlédni! *(ukáže na šičky)* Na mých židlích sedí všechny deprimované, nervózní, nevyrovnané šičky a dokonce revolucionářky, co jich jen ve městě je! Všechny mi tady zabírají místo a tváří se, že pracují! Každá má bratra, otce, matku, sestru, děti, manžela a všichni se postupně rodí, umírají a dostávají všechny možné nemoce! Co já s nimi zmůžu? Co?
- MAX A u mně v obchodě se nerodí a neumírá? Chybí mi dvě prodavačky a můj účetní se chce stát zpěvákem a cvičí v mé vlastní kanceláři! A já se musím starat o zboží, musím běhat po zákaznících a doprošovat se, aby odebírali po troškách, musím zařizovat expedici, vypisovat faktury a posílat dodávky na venkov.
- LEON Jistě. Ale v noci aspoň spíš...
- MAX *(rozpačitě)* Já? Já že spím? Já že v noci spím?
- LEON Jakmile zavřu oči, tahleta *(ukáže na Helenu)* do mě strčí a zeptá se: spíš? Samozřejmě, že nespím. A už to jede: vzpomínáš si na toho a na tamtu... A jako náhodou jsou už všichni mrtví a ty velmi dobře víš, jak umřeli... A ona o nich mluví a pak brečí a brečí a nakonec usne, ale já už usnout nedokážu a tak vstanu, jdu do kuchyně a řvu... Nechci mít nic společného s

mrtvými, mrtví jsou mrtví a tihle nejsou tisíckrát mrtvější než ti ostatní... Musíme myslet na živé, ne? Náhoda chtěla, že jediný blízký člověk, který jí zůstal, jsem já, já! A ona mě každou noc zabíjí, zatímco ti ostatní mě zabíjejí ve dne...

Krátká pauza.

MAX A jakou to má souvislost se zbožím?

LEON Kdo tady mluví o zboží, kdo?

HELENA Leone, prosím tě.

Max se křečovitě drží za břicho a pak se bolestivě ohne.

LEON Podívej se na něj! On mi chce vážně předvést, že má žaludeční vředy! Kdybych já měl jen žaludeční vředy, chodil bych každý večer tancovat!

MAX Leone, promluvme si jako muž s mužem.

LEON Tak dobře, promluvme si. Jaké jsou ty tvoje látky? Jak mám ze syntetiky a chemie vytvořit kvalitu?... Myslíš si, že nevím, odkud tvoje látky pocházejí?

MAX Ze Švýcarska.

LEON Jistě, já vím, že jdou ze Švýcarska, nebo spíš přes Švýcarsko.

MAX *(k Heleně)* Co tím chceš říct?

LEON Myslel jsem si, že tak kvalitní látky budou dodávány včas, nikdy ne vlakem, nikdy se zpožděním! Jenomže tvoje látky, pane Maxi, dostávám pozdě. Dobře. Nic sem neříkal, rozčiloval jsem se jenom v duchu, nechtěl jsem před těmi lidmi dávat na sobě něco znát... A když ta jejich zázračná syntetická látka konečně dorazí a my ji nastříháme a chceme z ní začít šít, najednou se začne chovat po svém. Jen se jich zeptej... *(šičky přisvědčují, že se jedná o špatný materiál)*. Zkus ji pak vyžehlit. Když to uděláš nasucho, ztvrdne ti jako prkno a srazí se na šířku. Když ji navlhčíš, srazí se na délku. Začne být asi tak příjemná a pružná jako houba. Když ji pověsíš, vytáhne se a nadělají se na ní faldy... *(k žehličovi)* Jen mu to řekni, řekni mu to... A já na to na všechno musím koukat a organizovat!

MAX *(řve jako nepřítel)* Padesát procent buničiny, padesát procent polyamidu, poslední výkřik moderní techniky! Poslední výkřik!

LEON *(potichu)* Ano, ano, poslední výkřik! A jak to, že té látky mají pořád ve skladu tuny? Popel a vlasy, tak je to, pane Nevěřící! Vlasy, hromady vlasů...

MAX Co to říká? Co to říká?

Leon náhle vytrhne saka šičkám z rukou a mrští s nimi na zem. Pak se vrhne na pověšené kusy. Helena a žehlič se mu v tom pokoušejí zabránit a zadržet ho. Vyděšený Max saka sbírá a skládá je, přičemž si mumlá nesrozumitelná slova plná naprostého nepochopení. Ve dveřích se najednou objeví nějaké dítě, chlapec. Vstoupí. Je mu mezi deseti až dvanácti lety. Na očích má brýle. Překvapeně zírá na nepořádek v dílně.

MIMI *(všimne si ho)* Jen pojd' dál, pojd'...

DÍTĚ *(postaví se před Leona a vychrlí na něj)* Maminka vám vzkazuje, že jí to moc mrzí, ale že dneska nemůže přijít do práce...

LEON *(křičí jako blázen)* A to mně jdeš říct v pět hodin večer?

DÍTĚ *(jeho křik na něj vůbec nezapůsobí)* Nemohl jsem přijít dřív, byl jsem v nemocnici...

LEON A tvůj bratr?

DÍTĚ Ten byl taky v nemocnici.

LEON Aha. Takže teď jste nemocní oba najednou. Výborně!

DÍTĚ Ne. Maminka je nemocná.

MIMI Je v nemocnici?

DÍTĚ Ano.

HELENA A co je jí?

DÍTĚ Motala se jí hlava. Ráno vstala a chtěla jít do práce, ale zamotala se jí hlava, tak jsme s bratrem běželi pro doktora a ten řekl, že ji pošle do nemocnice. A v nemocnici si ji nechali na pozorování.

LEON *(k Maxovi)* Na pozorování! Vidíte? Vidíte? Tak co mám dělat? Co mám dělat?

MAX Tak já řeknu mým zákazníkům, aby vyřídili svým zákazníkům, že nebudou mít šaty na svatbu nebo na bál, protože jedna z vašich šiček je v nemocnici na pozorování.

LEON *(zařve na Helenu)* Na co čekáš? Telefonuj, dej inzerát: hledám kvalifikovanou šičku, která nemá rodinu, je bezdětná, není ani vdova, ani vdaná, ani rozvedená, ani se nezajímá o politiku a je v dobrém zdravotním stavu. Kdoví, třeba budu mít jednou šťastnou ruku!... A vy, pročpak jste se slétly kolem toho kluka jako vosy na med? Jste tady kvůli práci, tak sakra pracujte! Pracujte! Podívej se na ně! No, podívej se na ně! Chovají se, jako kdybych jim platil hodinovou mzdu!

Helena odejde.

MAX Leone, vážně...

LEON Pšť, nebudeme se přece dohadovat před... *(ukáže na osazenstvo dílny. Pobídne Maxe, aby šel vedle a sám cestou ke dveřím řve)* Nikdo tuto dílnu neopustí, dokud nebude objednávka pana Maxe hotová! A žádné schůze mě nezajímají!

Odejde. Je slyšet, jak se venku dohadují, pak se ozve smích. Ženy se tlačí kolem dítěte a zahrnují je spoustou otázek na Simonino zdraví.

DÍTĚ *(krčí rameny a odpovídá)* Nevím. Byla unavená...

MIMI A jak to s bratrem uděláte?

DÍTĚ A co?

MIMI No, s jídlem a tak.

DÍTĚ My se o sebe umíme postarat! Já umím vařit. A v poledne se najíme v družině.

JEAN V jaké je nemocnici?

DÍTĚ   Napsal jsem jméno nemocnice na papír. Je to na předměstí...

Mimi si papír vezme. Šičky se překřikují: „Nakonec se kvůli dětem zabije!“ „Musíš mít maminku moc rád!“ atd.

LAURENCE   Nezlobíš maminku?

JEAN   Nechte ho.

GISELA   Poslyš, broučku, máš moc hezký kabát. Ten jsi dostal od Američanů?

DÍTĚ   Není moc hezký. Je holčičí.

MIMI   To je pravda. Zapínání má na druhé straně. Ale jinak je hezký.

DÍTĚ   Mně se nelíbí... Je to holčičí kabát...

GISELA   Ale stejně jsou Američané hodní, když posílají kabáty malým Francouzům...

DÍTĚ   Já nemám Američany rád.

GISELA   A proč, broučku?

DÍTĚ   Nejsem brouček. A mám rád Rusy. Američani chtějí válku...

Všichni se rozesmějí.

JEAN Výborně!... Za to ti dám bonbon...

DÍTĚ Já nemám bonbony rád. Už musím jít...

MIMI Vyříd' mamince, ať se rychle uzdraví. Přijdeme ji navštívit... A nemohl bys nám dát pusku, než odejdeš? Nebo jsi na pusinkování už moc velký? (*dítě se vrátí, dá Mimi pusku a ta mu strčí do ruky bankovku, ale dítě ji odmítne*) Jen si to nech. A kup si něco pro sebe a pro bratra.

Všechny ostatní ženy ho také líbají.

GISELA A co maminku bolí?

DÍTĚ Nic ji nebolí. Točí se jí hlava.

GISELA A pořád tak pláče?

DÍTĚ Maminka? Ta nepláče nikdy...

LAURENCE Třeba to nebude trvat dlouho a vrátí se do práce.

DÍTĚ Až budeme velcí, budeme s bratrem pracovat a maminka už nebude muset chodit do práce.

Všichni přikyvuji. Dítě odchází.

JEAN A já pusku nedostanu?

DÍTĚ Chlapi se nelíbají.

Jakmile odejde, všichni začnou energicky pracovat. Gisela si začne mechanicky zpívat Bílé růže.

MIMI

Nech toho!

Gisela přestane zpívat. Všichni dál mlčky pracují.

OPONA